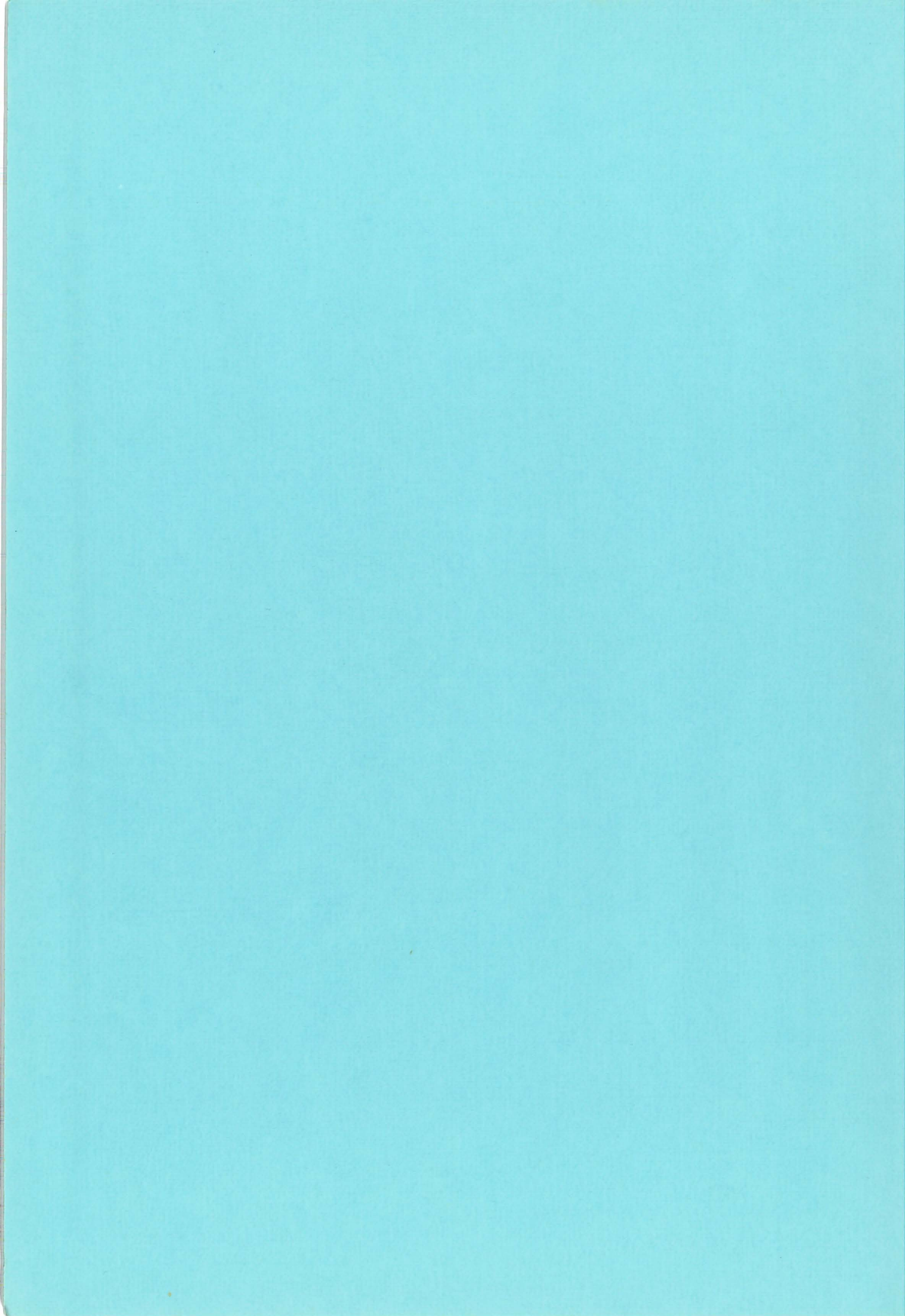

NATUURLIJK LEREN BEGELEIDEN

RENEE M. GOEDHART

NATUURLIJK LEREN BEGELEIDEN

VERKENNING VAN DE SCHOLINGSMOGELIJKHEDEN TEN
BEHOEVE VAN BEHEERDERS VAN BEZOEKERSCENTRA
EN HUN VASTE MEDEWERKERS MET EEN PUBLIEKSGERICHTE
FUNCTIE

EINDEXAMENSCRIPTIE VAN
R E N E E G O E D H A R T
STUDENTE AAN HET NEDERLANDS WETENSCHAPPELIJK
INSTITUUT VOOR TOERISME EN RECREATIE TE BRED A

DEN HAAG, MEI 1984

'Do not try to satisfy your vanity by teaching a great many things. Awaken people's curiosity. It's enough to open minds; do not overload them. Put there just a spark. If there is some good inflammable stuff, it will catch fire.'

Anatole France.

In: Interpreting our Heritage.

VOORWOORD

Deze scriptie is geschreven als afstudeeropdracht voor het Nederlands Wetenschappelijk Instituut voor Toerisme en Recreatie - N.W.I.T. - te Breda. Aan genoemde opleiding heb ik de toeristisch sociologische richting gevolgd, met als specialisatie Animatie.

De scriptie heeft niet tot stand kunnen komen zonder de stage, welke ik op het Ministerie van Landbouw en Visserij, voormalige Hoofddirectie Natuurbehoud en Openluchtrecreatie, heb mogen vervullen.

Gedurende deze stageperiode zijn een groot aantal mensen mij behulpzaam geweest bij het verzamelen van voor de scriptie relevante gegevens en bij de verwerking hiervan. Twee van hen wil ik in het bijzonder vermelden:

- drs. Maut Boshart, begeleider vanuit het N.W.I.T. Ik ben hem zeer erkentelijk voor de onverstoorbare rust, waarmee hij mij telkens een stap verder naar dit eindprodukt heeft geholpen;
- ir. Gerrit Weernekers, begeleider vanuit het Ministerie van Landbouw en Visserij. Hij heeft de stage mogelijk gemaakt en mij vrijwel dagelijks adviezen gegeven voor de opbouw van deze scriptie.

Daarnaast strekt mijn dank zich uit tot al degenen, die mij - op welke wijze dan ook - terzijde hebben gestaan bij het samenstellen van deze scriptie.

Renee Goedhart.

Den Haag,
mei 1984.

INLEIDING

Deze scriptie is als volgt opgebouwd.

Hoofdstuk 1 geeft het kader aan, waarbinnen dit onderzoek gezien dient te worden. Doel- en probleemstelling, alsmede de gehanteerde werkwijze om het onderzoek gestalte te geven worden hierin besproken.

In hoofdstuk 2 wordt het begrip publieksbegeleiding afgebakend. Daarnaast wordt kort weergegeven wat het belang van publieksbegeleiding is voor de maatschappij en het beleid. Tevens wordt uitgelegd welke methodieken en middelen hiervoor gebruikt kunnen worden.

Hoofdstuk 3 begint met een algemene inleiding over bezoekerscentra. Vervolgens worden de gegevens uit de afgenomen interviews aan de beheerders van bezoekerscentra en hun vaste medewerkers met een publieksgerichte functie verwerkt. Deze gegevens hebben betrekking op publieksbegeleiding; genoten opleidingen en bijscholingscursussen ten behoeve hiervan; wensen en verlangens omtrent een op te richten opleiding en/of bijscholingscursus; onderwerpen, vorm en duur van een bijscholingscursus. Het hoofdstuk eindigt met een nabespreking van de resultaten.

Hoofdstuk 4 omvat een inventarisatie van bestaande opleidingen en bijscholingscursussen ten behoeve van publieksbegeleiding. Ze worden kort besproken. Het tweede deel van dit hoofdstuk geeft een globale beoordeling van de genoemde opleidingen en bijscholingscursussen, aangevuld met aanbevelingen hieromtrent.

Hoofdstuk 5 tenslotte bestaat uit conclusies, geformuleerd aan de hand van de beantwoording van de probleemstelling. Als laatste worden onderzoeks- en beleidsaanbevelingen gedaan en aanbevelingen aangaande de verhoging van de doelmatigheid van de genoemde opleidingen voor de voorbereiding op een publieksgerichte functie. Ook de mogelijke opzet van een bijscholingscursus wordt hierbij vermeld.

3.2.2.3	Wensen en verlangens omtrent een opleiding en/ of bijscholingscursus, gericht op publieks- begeleiding	26
3.2.2.4	Onderwerpen van een bijscholingscursus	26
3.2.2.5	Vorm en duur van de cursus	27
3.3	Vaste medewerkers met een publieksgerichte functie	28
3.3.1	Algemeen gedeelte van de vragenlijst, gericht op publieksbegeleiding	28
3.3.2	Opleidingsgedeelte van de vragenlijst	28
3.3.2.1	Genoten opleidingen ten behoeve van publieks- begeleiding	28
3.3.2.2	Bijscholingscursussen ten behoeve van publieks- begeleiding	29
3.3.2.3	Wensen en verlangens omtrent een opleiding en/ of bijscholingscursus, gericht op publieks- begeleiding	29
3.3.2.4	Onderwerpen van een bijscholingscursus	29
3.3.2.5	Vorm en duur van de cursus	30
3.4	Nabespreking van de resultaten	31
4.	OPLEIDINGEN EN BIJSCHOLINGSCURSUSSEN TEN BEHOEVE VAN PUBLIEKSBEGELEIDING	32
4.1	Inleiding	32
4.2	Inventarisatie en korte beschrijving van oplei- dingen en bijscholingscursussen ten behoeve van publieksbegeleiding	33
4.2.1	Inventarisatie van opleidingen en bijscholings- cursussen ten behoeve van publieksbegeleiding	33
4.2.2	Korte beschrijving van opleidingen en bijscho- lingscursussen ten behoeve van publieksbegelei- ding	35
4.2.2.1	Middelbaar Beroeps Onderwijs: opleidingen voor de vaste medewerkers	35
4.2.2.2	Hoger Beroeps Onderwijs: opleidingen voor de beheerders	35
4.2.2.3	Bijscholingscursussen van variërend niveau	38
4.3	Globale beoordeling op geschiktheid ten behoeve van publieksbegeleiding van de genoemde opleidin- gen en bijscholingscursussen	40
5.	CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	44

SAMENVATTING

47

NAWOORD

49

LITERATUUROPGAVE

BIJLAGEN

1. ONDERZOEKSKADER

1.1 Achtergrondaspect: Het beleidskader

'Natuur en landschap in ons land staan onder grote druk. Dat is een zorgwekkende zaak, want juist natuur en landschap bepalen voor een belangrijk deel de kwaliteit van onze omgeving'. (Min. van C.R.M., 1981b: 2)

De grote druk op natuur en landschap wordt veroorzaakt door recente ontwikkelingen, zoals gestegen welvaart, toegenomen bevolkingsaantal, vergroting van de mobiliteit, kwantitatieve groei van de vrije tijd, urbanisatie, uitbreiding van infrastructurele voorzieningen. Dit heeft geleid tot problemen van formaat. Verontreiniging van water, bodem en lucht, schaarste aan energie en grondstoffen, uitsterven van plante- en diersoorten maken deel uit van de complexe problematiek rond natuur, landschap en openluchtrecreatie.

De overheid tracht met haar beleid greep te krijgen op deze problemen. Enerzijds is dit het beleid ten aanzien van Natuur- en Landschapsbehoud, anderzijds betreft dit het Openluchtrecreatiebeleid. Deze twee beleidsvelden staan niet los van elkaar. Integendeel, zij vormen randvoorwaarden voor elkaar. Zoals in de Structuurvisie Natuur- en Landschapsbehoud (Min. van C.R.M., 1977a: 117) beschreven staat:

'Het natuur- en landschapsbehoud en de openluchtrecreatie vinden elkaar (...) binnen het raam van het sociaal-culturele welzijnsbeleid: de eerstgenoemde sector draagt bij tot de vervulling van de behoeften aan verschillende vormen van vrijetijdsbesteding in de openlucht; vanuit de openluchtrecreatie is men gebaat bij handhaving van natuur en landschap zowel in kwalitatieve als in kwantitatieve zin ...'.

Het Welzijnsbeleid, waar in bovenstaand citaat over gesproken wordt, kent drie kernfuncties: zorg, educatie en recreatie. Recreatie is als laatste in dit beleid opgenomen. De reden hiervoor ligt in het feit dat eerst recent de aandacht voor de vrije tijd enorm is toegenomen en nog steeds toeneemt. Het persoonlijk welzijn van de mensen wordt meer en meer afhankelijk van wat zij in hun vrije tijd doen of kunnen doen. Dit is de verklaring voor deze groeiende aandacht, zoals beschreven staat in de Structuurvisie Openluchtrecreatie (Min. van C.R.M., 1977b: 33).

Over de hoofddoelstelling van het Openluchtrecreatiebeleid wordt hierin het volgende gezegd (Min. van C.R.M., 1977b:37):

'De bevordering van het in vrijheid kunnen deelnemen aan een verscheidenheid van vormen van openluchtrecreatie, door in beginsel alle categorieën van de bevolking.

Vormen van openluchtrecreatie, die

- a.- bijdragen tot zelfontplooiing van de mens en beleving van natuur en cultuur;
- b.- optimaal zijn afgestemd op de in Nederland aanwezige ruimtelijke mogelijkheden, zowel kwantitatief als kwalitatief;
- c.- zodanig worden geleid dat zij bijdragen aan de kwaliteit van het leefmilieu'.

Voor het leefmilieu geldt de doelstelling als hieronder geformuleerd staat (Min. van C.R.M., 1977a: 23):

'Het bevorderen van zodanige voorwaarden en omstandigheden, dat verscheidenheid en samenhang in natuur en landschap worden gewaarborgd en natuurwaarden, cultuurwaarden en waarden in de sfeer van de menselijke beleving op een kwalitatief optimaal peil worden gehandhaafd, dan wel worden ontwikkeld'.

Om de hierbovengenoemde hoofddoelstellingen van zowel natuur- en landschapsbehoud als openluchtrecreatie te realiseren, is voorlichting aan respectievelijk de gebruikers en deelnemers een onmisbaar instrument. Dit Voorlichtingsbeleid, ook wel Recreantenvoorlichting genoemd, richt zich vooral op het ertoe bijdragen '...dat een ieder over een zodanige kennis en houding beschikt, dat in vrijheid tot deelname aan een verscheidenheid van openluchtrecreatievormen kan worden gekozen.' (Min. van C.R.M., 1977b: 111) In de Structuurvisie Openluchtrecreatie (Min. van C.R.M., 1977b) wordt tevens aangegeven op wie de voorlichting zicht dient te richten. Het betreft zowel de actuele gebruikers als de potentiële recreanten. De nadruk in de voorlichting komt te liggen op die groepen recreanten, die achterblijven in hun deelname aan openluchtrecreatie.

Voorts wordt voorlichting gegeven over die vormen van openluchtrecreatie, die bijdragen tot de zelfontplooiing van de recreanten en beleving van natuurlijke en culturele waarden. Immers, openluchtrecreatie vindt voor een belangrijk deel plaats in het natuurlijk milieu en in waardevol cultuurlandschap. Door middel van het verstrekken van voorlichting aan hen, kunnen de recreanten om leren gaan met de natuur en het landschap. Daarnaast stelt het hen in staat optimaal gebruik te maken van bestaande recreatiemogelijkheden.

Echter, niet alleen de recreant, maar ook degene die hem opvangt behoeft

voorlichting. Deze voorlichting gaat verder dan het trachten bewustwordingsprocessen in gang te zetten en zo bij te dragen aan de ontplooiingsmogelijkheden. De zogenaamde publieksbegeleider dient ook over kennis en kunde te beschikken omtrent voorlichtingsmethoden en -middelen. Daarnaast behoort hij kennis te hebben van de natuur- en cultuurhistorische waarden van het gebied waarin hij werkzaam is. Deze kennis en kunde stelt de begeleider in staat de recreant te doordringen van het belang van het behoud van de omringende natuurgebieden en landschappen.

Voordat de publieksbegeleider deze kennis op bekwame wijze kan overdragen, is het van belang dat hij zelf een goede beheersing van deze kennis heeft. In Nederland is er echter geen opleiding, die voorbereidt op een dergelijke publieksgerichte functie. Deze leemte betreft met name een opleiding bedoeld voor beheerders van bezoekerscentra en hun vaste medewerkers met een publieksgerichte functie. De wenselijkheid tot het oprichten van een opleiding 'Publieksbegeleiding' is wel gesignaleerd, ondermeer in het onderzoek van Van der Linden: Het functioneren van bezoekerscentra. Een vooronderzoek. (1982) Ook de Rijksoverheid vindt een dergelijke opleiding van belang.

Van der Linden (1982: 58) geeft als aanbeveling voor scholing van beheerders (die o.a. een aantal publieksgerichte taken vervullen):

'Kennis van mogelijkheden, beperkingen en effecten van communicatiemiddelen en van de wijze waarop informatie wordt opgenomen en verwerkt en opvattingen en attitudes van het publiek worden gevormd en veranderd, speelt een bescheiden rol bij de uitvoering van de voorlichtingsactiviteiten. Bevordering en overdracht van deskundigheid op dit terrein is gewenst.'

De Rijksoverheid stelt, dat voor een optimaal uitvoeren van recreantenvoorlichting, landelijke ondersteuning door het Ministerie van Landbouw en Visserij een eerste vereiste is. Met deze ondersteuning worden drie zaken beoogd:

1. begeleiding. Deze is gericht op het verlenen van steun bij de introductie en het in praktijk brengen van nieuwe methoden, werkvormen en werkinhouden;
2. kadervorming. Er wordt getracht te komen tot deskundigheidsbevordering, kadertraining, cursussen, e.d.;
3. documentatie en informatieverstrekking. Deze hebben betrekking op signaleren en registreren van en informeren over praktijkontwikkelingen. Daarnaast gaat het om opmerken en beschikbaar stellen van informatie over studies, onderzoeken en ontwikkelingen van landelijke betekenis. (Min. van L. en V., Interne nota)

1.2 Doelstelling

Het bevorderen van deskundigheid, met name waar het recreantenvoorlichting betreft, is een onderwerp dat door de huidige afdeling Openluchtrecreatie van het Ministerie van Landbouw en Visserij als nastrevenswaardig wordt gezien. Op welke plaats en op welke wijze deze deskundigheidsbevordering vorm zal krijgen, dient nader onderzocht te worden. Uit de wens tot nader onderzoek is dan ook de opdracht voortgevloeid, scholingsmogelijkheden ten behoeve van beheerders¹ van bezoekerscentra en hun vaste medewerkers te verkennen. De reden voor het feit dat dit onderzoek² beperkt blijft tot bezoekerscentra, wordt gegeven in paragraaf 1.4.3.

De exploratie van de scholingsmogelijkheden heeft een drieledig doel, namelijk:

- het verwerven van inzicht in genoten opleidingen en bijscholingscursussen door publieksbegeleiders³, die werkzaam zijn in bezoekerscentra, alsmede in verlangens hieromtrent;
- het verwerven van inzicht in bestaande opleidingen en bijscholingscursussen gericht op publieksbegeleiding;
- het doen van aanbevelingen, op grond waarvan gestalte gegeven kan worden aan een opleiding en/ of bijscholingscursus publieksbegeleiding.

1.3 Probleemstelling

Om bovengenoemde doelstelling te realiseren, dient eerst een antwoord gevonden te worden op twee te onderscheiden deelproblemen. Enerzijds doet zich de vraag naar kwaliteiten van de publieksbegeleider voor. Anderzijds laat zich de vraag naar kwaliteiten van opleidingen ten behoeve van publieksbegeleiding gelden.

Ten aanzien van de publieksbegeleider kunnen de volgende vragen gesteld worden:

- Waaruit dient zijn kennis en kunde te bestaan om publieksgroepen in een gebied te begeleiden ?
- Welke middelen kunnen hem hierbij ten dienste staan ?

Ten aanzien van publieksbegeleiding kan men zich het volgende afvragen:

- Uit welke aspecten zou een te vormen opleiding moeten bestaan ?

¹ : Waar in dit verslag de mannelijke persoonsvorm wordt gebezigd, geldt hier ook de vrouwelijke.

² : Onderzoek, verslag, rapport, scriptie duiden allen hetzelfde aan.

³ : Zowel beheerders van bezoekerscentra als hun vaste medewerkers worden aangeduid met publieksbegeleiders.

- Is er een leemte in het bestaande onderwijsaanbod wat een opleiding voor publieksbegeleiders betreft ?
- Zo ja, komen er bestaande opleidingen in aanmerking om in deze leemte ten aanzien van het geschetste onderwijsaanbod te voorzien ?

Als uitgangspunt gelden de volgende begripsomschrijvingen.

'Gebieden' zijn onder te verdelen in recreatieterreinen, Nationale Landschappen en Nationale Parken.

Een recreatieterrein is: 'een voor intensieve vormen van dagrecreatie ingericht terrein van maximaal 10 hectare en gelegen in een gebied met potentiële recreatiewaarde'. (SBB, 1975: 8)

Een Nationaal Landschap is: 'een gebied, waarvoor het beleid met name gericht is op het instandhouden van aanwezige ecologische, landschappelijke en cultuurhistorische waarden'. (Min. van C.R.M., 1981b: 18)

Een Nationaal Park is: 'een natuurterrein, water en/ of bos, cultuurgronden en nederzettingen van tenminste 10.000 hectare grootte, met grote natuurlijke en landschappelijke kwaliteiten en cultuurhistorische waarden, waarvoor gestreefd wordt het typische streekeigen karakter intact te houden.' (Min. van C.R.M., 1981c: 21)

Voor de begripsomschrijving van publieksbegeleiding wordt verwezen naar hoofdstuk 2.

1.4 Werkwijze

1.4.1 Methode van onderzoek

Het in dit verslag beschreven onderzoek is exploratief van aard. Doel van exploratief onderzoek is het verzamelen van nieuwe ideeën en inzichten, waarbij het er niet veel toe doet hoe vaak die voorkomen. (Swanborn, 1981) Dit onderzoek heeft het karakter van een voor-onderzoek. Op basis van de verzamelde gegevens zal het wellicht mogelijk blijken te zijn een aanzet te geven tot meer toetsende studies.

De gedachte achter dit onderzoek is dat medewerkers van de voormalige Hoofddirectie Natuurbehoud en Openluchtrecreatie van het Ministerie van Landbouw en Visserij van mening zijn dat gestalte gegeven moet worden aan een oplei-

ding voor begeleiders van publiek.

1.4.2 Gesprekken met deskundigen op het gebied van publieksbegeleiding

Om een beeld te krijgen van publieksbegeleiding is eerst een verkennende literatuurstudie verricht. Over publieksbegeleiding op zich is echter weinig literatuur voorhanden. Daarom zijn negen deskundigen benaderd met de vraag of ze in een gesprek wilden helpen een beeld van publieksbegeleiding te vormen. De keuze van deze sleutelpersonen is zodanig gemaakt, dat het mogelijk geacht wordt uit hun kennis inzicht te verkrijgen in publieksbegeleiding. Voor de brief, die naar hen gestuurd is en de adreslijst wordt verwezen naar respectievelijk bijlage 2 en 4.

De gesprekken zijn gegoten in de vorm van een 'focused interview': '... er wordt geen vragenlijst gebruikt, maar een lijst met onderwerpen waarover informatie moet worden verkregen bij alle respondenten'. (Segers, 1977) De onderzoeker streeft naar 'hetzelfde type informatie van alle respondenten, omdat op deze manier vergelijkingen kunnen worden getrokken tussen de antwoorden van de afzonderlijke respondenten. (Segers, 1977: 216)

Voordeel van een dergelijk interview is onder andere een grotere motivatie van de respondent, omdat hij in een normale gespreksituatie wordt benaderd. Dit is de 'motiverende functie' van het interview: 'het bevorderen van de communicatie door het wegnemen van barrières en het tot stand brengen van een optimale interactiesituatie.' (Segers, 1977: 215)

Daarnaast heeft het 'focused interview' het voordeel dat het de mogelijkheid biedt tot doorvragen. Hierdoor kunnen meer gegevens worden verkregen en kan informatieverlies worden tegengegaan. Voor de gebruikte interviewhandleiding wordt verwezen naar bijlage 3.

1.4.3 Keuze van de te onderzoeken instellingen

Naar aanleiding van de gesprekken met deskundigen op het gebied van publieksbegeleiding is gekozen voor een versmalling van het onderzoek.

Het is mogelijk de verschillende instellingen, zoals dieren- en plantentuin, musea, bezoekerscentra, vanuit verschillende gezichtspunten te betrekken in een onderzoek. Gezien de randvoorwaarden van elk onderzoek, te weten tijd, geld en mankracht, is het onmogelijk in dit onderzoek alle instellingen vanuit de te onderscheiden invalshoeken te benaderen.

Omdat momenteel de bezoekerscentra in het middelpunt van de belangstelling staan, vooral wat het verbeteren van het functioneren betreft, is besloten het onderzoek op deze instellingen te richten.

Deskundigen van Instituut voor Milieuvraagstukken, het Ministerie van Landbouw en Visserij, het Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten en het Staatsbosbeheer hebben mij in deze keuze geadviseerd.

1.4.4 Selectie van de bezoekerscentra

Het bleek onmogelijk alle tweeëndertig bezoekerscentra in Nederland bij het onderzoek te betrekken, ook weer vanwege de hieraan verbonden randvoorwaarden tijd, geld en mankracht.

Op grond van een aantal redenen is geen a-selectie steekproef getrokken uit het frame van bezoekerscentra. Deze redenen zijn niet allemaal van gelijke aard.

Ten eerste moesten de centra voor mij bereikbaar zijn met openbaar vervoer. Ten tweede was het van belang dat de beheerders en vaste medewerkers geacht werden mee te willen werken aan het onderzoek. De laatste reden is dat er een spreiding in de geografische ligging van de centra diende te zijn. Toch is getracht een zo representatief mogelijk beeld van de centra te verkrijgen. In overleg met de deskundigen, genoemd in paragraaf 1.4.3, is gekozen voor de centra, die hieronder vermeld staan. Deze bezoekerscentra verschillen in behorende organisatie, het enige selectie criterium dat volgens Van der Linden (1983: 25) te hanteren is.

'Het onderscheiden van enkele typen is (...) nauwelijks mogelijk. Wel (blijkt, RG) een ruwe indeling te maken op grond van de organisatie waartoe bezoekerscentra behoren.'

Op deze wijze wordt onderscheid gemaakt in bezoekerscentra van:

1. de Rijksoverheid: het Staatsbosbeheer;
2. de grootste particuliere organisatie op dit gebied: de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten;
3. de lagere overheden, met name de Recreatieschappen;
4. kleinere particuliere organisaties.

In alfabetische volgorde zijn geselecteerd:

1. 'De Aanschouw' te Otterlo - Stichting Nationaal Park de Hoge Veluwe;
2. 'Corversbos' te Hilversum - Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten;
3. 'De Merwelanden' te Dordrecht - Recreatieschap De Merwelanden;
4. 'Meyendel' te Wassenaar - Gemeente Den Haag;
5. 'Noetselerberg' te Nijverdal - Staatsbosbeheer;
6. 'Oortjespad' te Kamerik - Recreatieschappen Utrecht;
7. 'Slabroek' te Uden - Recreatieschap Maasland;
8. 'Van Vloedlijn tot Binnenduin' te Overveen - Stichting Nationaal Park de Kennemerduinen;
9. 'De Weerribben' te Ossenzijl - Staatsbosbeheer.

Voor de geografische ligging wordt verwezen naar bijlage 7.

1.4.5 Interviews met beheerders en vaste medewerkers

Voor het verzamelen van gegevens over publieksbegeleiding, genoten opleidingen en bijscholingscursussen en wensen omtrent een te vormen opleiding en/ of bijscholingscursus, is gekozen voor het 'halfgestructureerde interview'. Dit is afgenomen zowel aan de beheerders als aan de vaste medewerkers met een publieksgerichte functie (hierna vaste medewerkers te noemen). Dit halfgestructureerde interview bestaat voor een gedeelte uit gesloten vragen en voor een gedeelte uit lossere vraagstellingen, aldus Swanborn. (1981: 312) Met name bij exploratief onderzoek wordt van deze interviewvorm gebruik gemaakt. Het gaat hier immers om het verzamelen van inzichten en ideeën, waarbij het er niet veel toe doet hoe vaak die voorkomen. (Swanborn, 1981)

De vragenlijst bestaat uit twee delen. Het eerste, algemene, bestaat uit vragen over publieksbegeleiding. Het opleidingsgedeelte - het tweede deel van de vragenlijst - richt zich op genoten opleidingen en bijscholingscursussen, alsmede op wensen rond een nieuw te vormen opleiding en/ of bijscholingscursus.

Alle vragen zijn aan de orde gesteld om tot vergelijkbare antwoorden te komen. Daarnaast is getracht door aanvullende, niet in de lijst opgenomen, vragen de respondent zowel intrinsiek als extrinsiek te motiveren. Segers (1977: 221) zegt hierover:

'De intrinsieke motivatie berust op affectieve aspecten van de tussenmenselijke relatie van interviewer en respondent. Het spreken met een receptief en begrijpend persoon zal de respondent voldoening geven, zeker als het gaat over onderwerpen die hem aangaan of interesseren. (...) Van extrinsieke motivatie is er sprake als de respondent het doel van het interview ziet als congruent met zijn eigen doeleinden en waarden. Het gaat er dan om dat de respondent onderkent dat hij belang heeft bij het gesprek en dat hij er, direkt of indirekt, iets mee kan bereiken.'

Aan de beheerders van de centra is een aantal additionele vragen gesteld, in aanvulling op die, welke werden voorgelegd aan de vaste medewerkers. Eerstgenoemden immers hebben een meer divers takenpakket. Vandaar dat geprobeerd is inzicht te verkrijgen in de functie-eisen, gesteld door de beherende organisaties. Door deze te vergelijken met de taken, die zij moeten vervullen kan gezien worden over welke kennis en kunde beheerders zouden moeten beschikken om efficiënte publieksbegeleiders te zijn.

Voor de vragenlijsten wordt verwezen naar bijlagen 8 en 9.

De vrijwilligers met een publieksgerichte functie zijn niet bij het onderzoek betrokken. Een groot aantal bezoekerscentra maakt geen gebruik van de diensten van vrijwilligers. Waar dit wel het geval is, zijn meestal geen opleidingseisen aan hengesteld. Uit telefonische voorgesprekken met beheerders kwam naar voren dat de vrijwilligers weinig of geen opleiding genoten hadden voor het 'groene gebeuren'. Bovendien werd gezegd, dat zij in de meeste gevallen slechts voor een deel van hun tijd bezig zijn met dit werk. Dit vormt de reden waarom zij geacht worden geen expliciete wensen en verlangens kenbaar te kunnen maken wat een opleiding en/ of bijscholingscursus publieksbegeleiding betreft.

2. PUBLIEKSBEGELEIDING

2.1 Inleiding

2.1.1 Begripsafbakening

In deze paragraaf wordt het begrip publieksbegeleiding afgebakend. Het is een relatief nieuw begrip; een definitie lijkt nog niet voorhanden.

Als gekeken wordt naar het begrip 'voorlichting', door Van Gent (1973: 114) gedefinieerd als:

'een opzettelijke en systematische poging (...) om door middel van het overdragen van kennis en inzicht een ander zodanig te helpen en/ of te vormen, dat deze in staat is zo zelfstandig en bewust mogelijk en zoveel mogelijk overeenkomstig zijn eigen belang en welzijn ten aanzien van een concreet geval een beslissing te nemen',

dan is publieksbegeleiding voorlichting. Het heeft een viertal specifieke doelen. Deze doelen zijn: het publiek

- te informeren over zijn mogelijkheden om natuur- en recreatiegebieden te bezoeken (informatie);
- effectief gebruik te laten maken van deze gebieden, om de natuur- en recreatiegebieden te doen behouden (educatie);
- inzicht bij te brengen in het belang van natuur- en landschapsbehoud in het algemeen (interpretatie) en
- te weren uit gebieden met een geringe draagkracht (geleiding).

Eén kanttekening dient echter geplaatst te worden. Als bij het laatste doel - geleiding - gebruik gemaakt wordt van voorlichtingsmethodieken (zie ook paragraaf 2.4), dan is publieksbegeleiding gelijk aan voorlichting.

Is er echter sprake van het gebruik van non-verbale methoden, dan is publieksbegeleiding meer dan voorlichting.

De onderverdeling van voorlichting in informatie, educatie, interpretatie en geleiding is ontleend aan de nota Voorlichting en educatie inzake Nationale Parken (Min. van L.enV., 1984: bijlage 1). In het kader van dit onderzoek voert het te ver er uitgebreid op in te gaan. Wetenschappelijk gezien is de onderverdeling te handhaven. In de praktijk echter wordt alleen het begrip voorlichting gehanteerd. Voor begripsomschrijvingen van de vier delen van voorlichting wordt verwezen naar bijlage 1.

2.1.2 Benaderingswijzen van de cliënt¹

Voorlichters kunnen op drie wijzen hun cliënt benaderen (Van den Ban, 1982: 50; Bakker en Oomkes, 1980: 119):

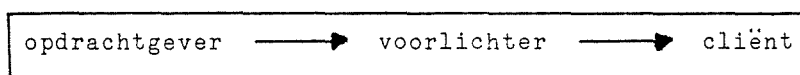
1. het werken aan de cliënt;
2. het werken voor de cliënt;
3. het werken met de cliënt.

Bij het 'werken aan de cliënt' is sprake van eenrichtingsverkeer van voorlichter naar cliënt toe. De doelstelling van de opdrachtgever en de voorlichter komen overeen. Meestal is deze gericht op het bevorderen van handelen of juist van niet-handelen in een bepaalde situatie.

De voorlichter geeft alleen informatie aan de cliënt. Er wordt geen rekening gehouden met datgene wat de cliënt verlangt en wenselijk acht.

In schema kan deze benaderingswijze als volgt weergegeven worden:

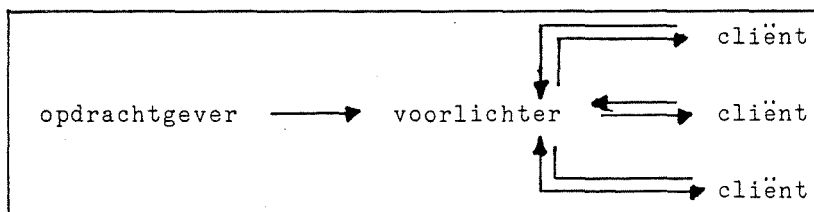
Schema 2.1: Werken aan de cliënt

'Werken voor de cliënt' wordt gekenmerkt door uitwisseling van informatie tussen voorlichter en cliënt. De organisatie waarvoor de voorlichter werkzaam is, bepaalt het doel dat bereikt moet worden. De voorlichter speelt in op de wensen en verlangens van de cliënt, zolang deze passen binnen de gestelde doeleinden.

Schematisch ziet deze benadering er als volgt uit:

Schema 2.2: Werken voor de cliënt

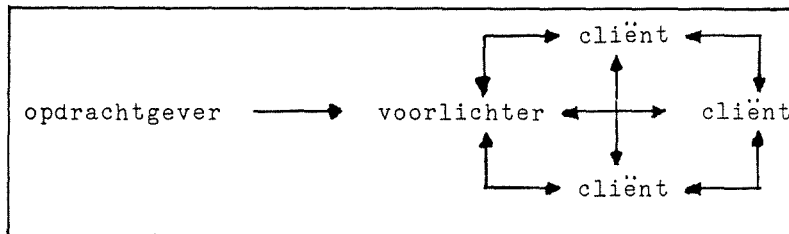
Het 'werken met de cliënt' is met name gericht op het vergroten van zijn probleemoplossend vermogen. De cliënt leert in elke situatie in samenspraak met de voorlichter prioriteiten stellen en beslissingen nemen. De voorlichter moet van begeleider deelnemer aan het proces worden. De cliënt wordt zo uitgenodigd tot het tonen van zelfwerkzaamheid. Hierbij worden twee uitgangspunten gehanteerd:

¹: Met 'cliënt' wordt voorgelichte bedoeld.

- de zelfbeschikking van iedere mens: zijn belang wordt in laatste instantie door hem zelf bepaald;
- de solidariteit tussen mensen: ze kunnen en willen elkaar voorlichten.

Bovenstaande kan als volgt worden weergegeven:

Schema 2.3: Werken met de cliënt

De schema's 2.1, 2.2 en 2.3 zijn ontleend aan het artikel 'Groepswerk in de voorlichting; werken met de cliënt'. (Bakker en Oomkes, 1980)

Gesteld kan worden dat 'werken aan de cliënt' overeenkomt met het eerste en vierde doel van publieksbegeleiding. 'Werken voor de cliënt' sluit aan bij het tweede doel. 'Werken met de cliënt' is een benaderingswijze, die past bij het derde doel. Wanneer er sprake is van een vast vooropgesteld doel, dan wordt gebruik gemaakt van de twee eerstgenoemde benaderingswijzen van de cliënt. 'Werken met de cliënt' kan pas als de voorlichter en de cliënt dezelfde doelstelling nastreven.

Nu het kader aangegeven is, waarbinnen publieksbegeleiding gezien dient te worden, volgt de beschrijving van:

- het belang van publieksbegeleiding voor de maatschappij en voor het beleid (paragraaf 3.2);
- de doelstellingen en doelgroepen van publieksbegeleiding (paragraaf 2.3);
- de methodieken en middelen van publieksbegeleiding (paragraaf 2.4).

De beschrijving van deze onderwerpen berust op de interviews, die afgenomen zijn aan deskundigen op het gebied van publieksbegeleiding. (Zie hiervoor ook paragraaf 1.4.2 en bijlage 3). Gekozen is voor het per onderwerp weer-geven van de belangrijkste punten uit de gesprekken. Deze punten zijn aan-gevuld met theoretische kennis.

2.2 Belang van publieksbegeleiding voor de maatschappij en voor het beleid

2.2.1 Belang van publieksbegeleiding voor de maatschappij

Het belang van publieksbegeleiding is hierin gelegen, dat door middel van

voorlichting aan het publiek bijgedragen kan worden aan het behoud van de natuur en het landschap voor de komende generatie(s). Bovendien zal voorlichting uitmonden in "vergroting van de keuzemogelijkheden en vorming van de recreant". (Van Onzenoort, 1978: 26)

In de Structuurvisie Natuur- en Landschapsbehoud (Min. van C.R.M., 1977a: 105) staat vermeld dat de houding en het gedrag van de mens de aantasting van natuur en landschap veroorzaakt hebben.

'(...) de oorzaken van de huidige milieuproblematiek (dienen, RG) in wezen tevens gezocht te worden in houding en gedrag van de mens en zijn normen en waarden die mede hieraan ten grondslag liggen. Gebrek aan kennis, inzicht en begrip omtrent natuurlijke systemen en processen, omtrent wilde dier- en plantesoorten en de eisen die ze aan hun omgeving stellen, alsmede het verzwakken of ontbreken van een gevoelsmatige relatie met de natuurlijke omgeving zijn kenmerkend voor de situatie'.

'De vrijetijdsbesteding in de openlucht vindt voor een belangrijk deel in de natuur plaats. Als gevolg hiervan verdient het aanbeveling de recreant door middel van voorlichting en educatie te begeleiden ten einde hem in staat te stellen optimaal van zijn omgeving te genieten en daarnaast zijn gedrag met betrekking tot zijn omgeving op positieve wijze te vormen.' (Min. van C.R.M., 1977a: 107)

Uit bovenstaande citaten komt naar voren dat 'gedrag' een belangrijk gegeven is, óók voor publieksbegeleiding. Daarom is enige uitleg hier zeker op zijn plaats.

Via een begeleide confrontatie met de omgeving (natuur en landschap) wordt gepoogd de mens inzicht te verschaffen in natuurlijke systemen, processen e.d. Tevens wordt getracht hem bewust te maken van het belang van behoud van zijn omgeving. In dat bewustwordingsproces kunnen vier fasen onderscheiden worden, aldus Van Raaij (1979). De componenten, corresponderend met de eerste drie fasen van Van Raaij, maken onderdeel uit van het gedrag.

- Fase 1: milieubesef is aanwezig ('denk'-component);
- fase 2: acceptatie van de eigen verantwoordelijkheid inzake milieu-aantasting ('wils'-component);
- fase 3: gevoel een bijdrage te kunnen leveren aan milieubehoud en optimisme over de resultaten 'gevoels'-component);
- fase 4: milieubewust gedrag, actief gericht op de instandhouding van de natuur (gedrag).

Om milieubewust gedrag te bewerkstelligen, aldus Van Raaij, moeten voorlich-

tingsprogramma's aangepast worden aan de verschillende te onderscheiden doelgroepen. Voor deze doelgroepsegmentatie wordt verwezen naar paragraaf 2.3.2.

De door Van Raaij geschetste attitudeverandering vindt slechts zelden plaats. Roeleveld en Stapelbroek (1983: 11, 12) geven hiervoor een aantal redenen.

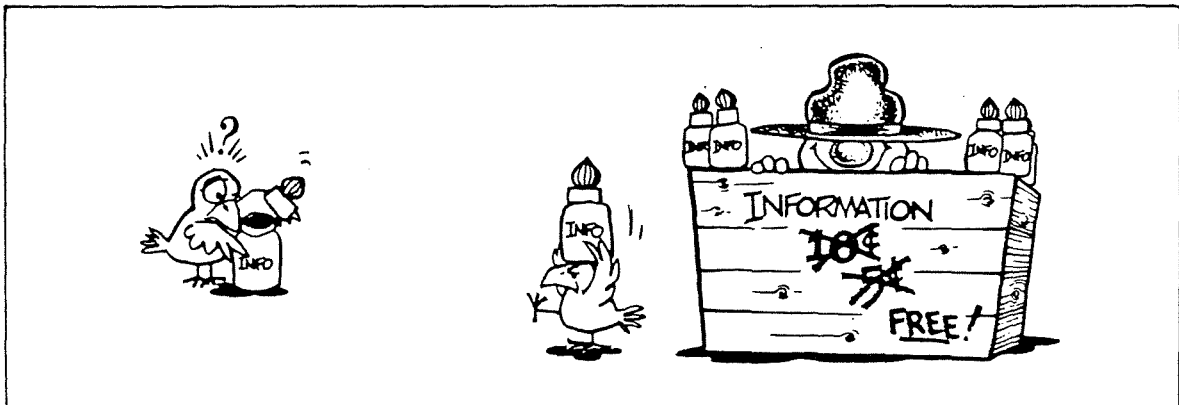
'De gedragsbeïnvloedende voorlichting zal vaak op weerstanden stuiten.

- Mensen voelen zich machteloos: 'Het maakt toch niets uit of ik me milieuvriendelijk gedraag, want overbesteding brengt veel meer schade aan het milieu toe';
- mensen voelen zich bedreigd en de beste manier is dan om de problemen die zich voordoen in natuur en landschap te ontkennen;
- mensen trekken voor hun plezier naar natuur en landschap en hebben geen behoefte aan belerende voorlichting; (...)
- het milieuvriendelijk gedrag geeft vaak pas voordeel op lange termijn'.

Dit geeft een verklaring voor het feit dat kennis over natuur en landschap niet altijd resulteert in een veranderende houding en vervolgens in zich wijzigend gedrag. De veronderstelde successie kennis → houding → gedrag is dus geen vaststaand gegeven.

De voorlichter zal met zijn voorlichtingsprogramma zoveel mogelijk dienen aan te sluiten bij datgene wat bij de mens leeft. Hij kan met de voorlichting richtlijnen geven voor een ander gedrag, dat niet te zeer afwijkt van het bestaande, aldus Roeleveld en Stapelbroek. Laatstgenoemden zijn zeker niet de enigen, die spreken over houding en gedrag. In deze scriptie is het echter niet van belang hier verder op in te gaan. Voor uitgebreide informatie hieromtrent wordt verwezen naar de literatuur.

Zoals reeds gesteld is aan het begin van deze paragraaf is voorlichting niet alleen van belang voor het bewerkstelligen van milieubewust gedrag. Ook is het relevant voor de recreant.

Weernekers (1981: 50) zegt hierover:

'Voorlichting kan bij de recreant de kennis van meer recreatiemogelijkheden vergroten maar ook de belevingswaarde. Ook kan voorlichting bijdragen aan spreiding van recreatiedruk, een beter gebruik van de mogelijkheden en bescherming van natuur, landschap en milieu. Kennismaken met mogelijkheden en beperkingen is van groot belang.'

Met voorlichting is het dus mogelijk een vergroting van de keuzemogelijkheden voor de recreant te scheppen. Tevens wordt hiermee de vorming van de recreant nagestreefd.

2.2.2 Belang van publieksbegeleiding voor het beleid

Het belang van publieksbegeleiding voor het beleid (zoals dat geschetst is in paragraaf 1.1) kan in enkele punten worden samengevat.

Publieksbegeleiding is een beleidsinstrument dat mede de instandhouding van een gebied beoogt. Daarnaast vervult het de rol van beheersmaatregel. Via geleiding (tevens een aspect van publieksbegeleiding) worden recreanten geweerd uit gebieden met een geringe draagkracht. Als laatste is publieksbegeleiding een middel ter ondersteuning van de beleidsuitvoering. Zowel de recreant als de lokale bevolking behoeven voorlichting over maatregelen en beslissingen, die voortvloeien uit het beleid. Met deze voorlichting wordt beoogd het publiek kennis, inzicht en begrip hiervoor bij te brengen. (Min. van C.R.M., 1977a). Ook tracht men met het beleid - via het geven van voorlichting - de recreant 'in staat te stellen optimaal van zijn omgeving te genieten en daarnaast zijn gedrag met betrekking tot zijn omgeving op positieve wijze te vormen'. (Min. van C.R.M., 1977a: 107)

2.3 Doelstellingen en doelgroepen van publieksbegeleiding

2.3.1 Inleiding

Om gerichte voorlichting te kunnen geven zal de voorlichter een aantal beslissingen moeten nemen. Volgens Bos (Van den Ban, 1982: 185) bestaat dit besluitvormingsproces uit een kenweg en een keuzeweg.

Op de kenweg wordt kennis verworven over:

1. de doelgroep;
2. gedragsalternatieven voor de doelgroep;
3. de media die de voorlichters kunnen gebruiken en

4. de hulpbronnen waarover de voorlichters kunnen beschikken.

Op de keuzeweg zullen beslissingen genomen worden over:

1. de doelen die men tracht te bereiken;
2. de te helpen doelgroep(en);
3. de inhoud van de voorlichting en
4. de te gebruiken voorlichtingsmethoden.

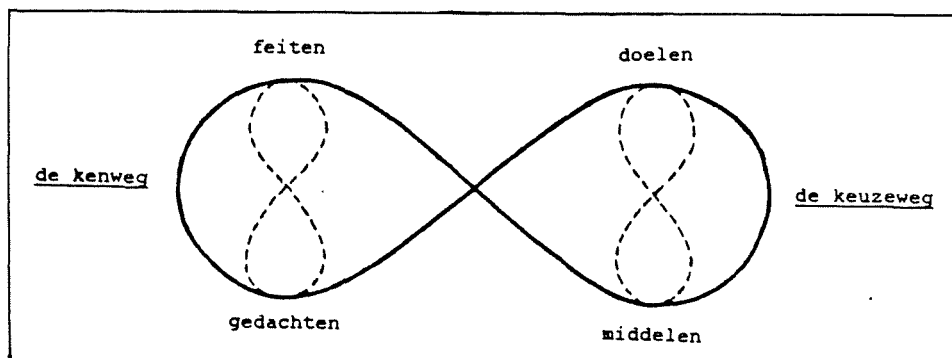
Kort samengevat behelst de kenweg het verwerven van de voor een voorlichtingsprogramma noodzakelijke informatie over doelgroep(en) en over mogelijke benaderingswijzen. De keuzeweg is veelal gericht op de keuze uit doelen en middelen van het betreffende programma, uitgaande van de uit de kenweg verkregen kennis.

Bovenstaande is een sterk vereenvoudigde weergave van het model van Bos. Het hier vermelde commentaar van Van den Ban (1982) bespreekt de consequenties van deze zienswijze.

'Hij stelt dat we enerzijds te maken hebben met de vraag 'Wat zou ik nu moeten kiezen ?' en anderzijds met 'Hoe kan ik begrijpen hoe dit zit ?'. Om de eerste vraag te beantwoorden, moet men de keuzeweg opgaan waar men te maken heeft met doelen en middelen en voor de tweede vraag de kennisweg waarbij feiten en interpretaties van deze feiten (of gedachten, aldus Van Woerkum (1982), RG) een rol spelen. Beide wegen zal men afwisselend moeten betreden. Een globaal beeld van de keuzeweg geeft inzicht in de kennis die men nodig heeft voor dit probleem en deze kennis maakt het mogelijk het probleem nauwkeuriger te formuleren, zodat men op de keuzeweg een stap verder kan gaan.'

(Van den Ban, 1982: 77)

Schema 2.4: De '8 van Bos'

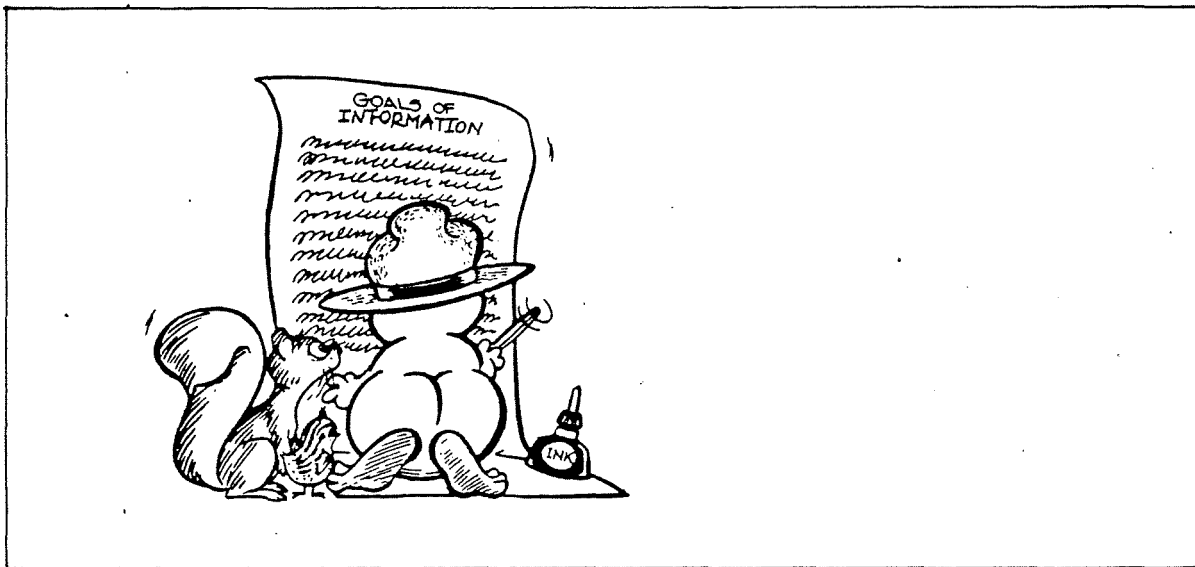

Ontleend aan: Woerkum, C.M.J. van
1982 Voorlichtingskunde en massacommunicatie. Het
werkplan van de massamediale voorlichting.
Wageningen: Landbouw Hogeschool. p. 145.

Achtereenvolgens zullen hier de elementen van de keuzeweg beschreven worden. Deze beschrijving spitst zich toe op doelen, doelgroepen en te hanteren voorlichtingsmethoden met betrekking tot publieksbegeleiding. Tegelijkertijd wordt de kenweg besproken. De 'inhoud van de voorlichting' zal niet aan de orde komen. Deze is immers gebonden aan een specifieke voorlichtingsactie en zal sterk variëren per begeleidingssituatie.

2.3.2 Doelstellingen van publieksbegeleiding

Wat met publieksbegeleiding beoogd wordt, is niet in één doelstelling weer te geven. Dit blijkt uit de in het kader van dit onderzoek gehouden interviews met deskundigen op het gebied van publieksbegeleiding.

Een inventarisatie van de door de deskundigen voorgestane doeleinden van publieksbegeleiding is hieronder weergegeven:

- Het behulpzaam zijn bij de oriëntering op en bewustwording van de mogelijkheden van het bezochte of te bezoeken gebied;
- het laten maken van een bewuste keuze uit die mogelijkheden;
- het bevorderen van milieubesef en zo mogelijk het bewerkstelligen van milieubewust gedrag;
- het wekken van belangstelling voor natuur- en cultuurhistorische waarden in een gebied;
- het realiseren van een bewuste beleving van de natuur;
- het tegemoetkomen aan de verlangens en verwachtingen van de bezoeker.

Bij het bestuderen van deze doelen kan geconcludeerd worden dat de hoofddoelstelling als volgt te formuleren is:

het bevorderen van kennis van en inzicht in natuur en landschap, waarbij de recreant zich bewust wordt van zijn mogelijkheden in

het buitengebied¹ en waar bijgedragen wordt aan zijn zelfontplooiing.

2.3.3 Doelgroepen van publieksbegeleiding

Doelgroep waarop publieksbegeleiding zich zou moeten richten, is in principe de totale Nederlandse bevolking. Dit is niet te verwezenlijken. Het is niet mogelijk de hele bevolking als één doelgroep te benaderen. Zij is zeer heterogeen van samenstelling. Er is bijvoorbeeld altijd een groep mensen die niet bereikt wordt en dit niet wil worden. Zij staat niet open voor het natuurgebeuren en alles wat daarmee samenhangt. Deze differentiatie in doelgroepen brengt met zich mee dat het moeilijk is allen met één middel te benaderen. (Zie hiervoor ook paragraaf 2.4). Van Woerkum (1982: 153, 173) zegt hierover:

'Het kennen van de doelgroep geldt (...) als de hoeksteen van elke strategie. Wie de ontvanger kent, of meestal: nader heeft leren kennen, kan de boodschap op hem afstemmen en zo het effect verhogen. (...) De doelgroep moet bestaan uit een publiekssegment dat gemeenschappelijke kenmerken heeft.'

'Uiteindelijk gaat het om zoveel mogelijk mensen uit een bepaalde categorie aan te spreken en wel zodanig dat zoveel mogelijk van (de, RG) initiële doelstelling gerealiseerd kan worden. In de praktijk zal dit vaak tot schipperen leiden tussen weinig maar goed en veel maar zwak.'

Uit bovenstaande blijkt, dat doelgroepsegmentatie gewenst is. De boodschap, die de voorlichter over wil brengen, kan dan aangepast worden aan de verschillende te onderscheiden groepen binnen de totale bevolking. Deze zullen namelijk verschillen in voorkennis, belangstelling en drang tot kennisvermeerdering. De voorlichter moet trachten groepen te vormen, die, wat genoemde aspecten betreft, homogeen van samenstelling zijn. De inhoud van de boodschap is afhankelijk van doel, doelgroep en het gebied waarover voorlichting gegeven wordt.

2.4 Methodieken en middelen van publieksbegeleiding

Om een voorlichtingsdoel te bereiken, dient gebruik gemaakt te worden van één medium of meerdere media, drager(s) van informatie.

Een methodiek is: 'een vaste weldoordachte manier van handelen om een zeker doel te bereiken.' (Van Dale, 1976)

Daartoe staan middelen ter beschikking. Deze middelen zijn media, ofwel dragers van informatie. Afhankelijk van de doelstelling die met voorlichting

¹: Onder buitengebied worden natuur en landschap verstaan.

beoogd wordt, kiest de voorlichter voor het gebruik van massamedia, groeps-methoden of individuele voorlichting. Van Woerkum (1982: 177) zegt hierover:

'Er bestaat geen superieur medium. Elk medium heeft zijn voor- en nadelen. Dat leidt tot de logische conclusie dat media gecombineerd zouden moeten worden. Het nadeel van het ene medium kan dan gecompenseerd worden door de voordelen van het andere. (...) Men spreekt dan graag over een multi-mediale aanpak.'

Als voordelen van een dergelijke benadering kunnen genoemd worden (Van Woerkum, 1982):

- a. de mogelijkheid tot het aanspreken van een groter publiek;
- b. het bewerkstelligen van een grotere attentie voor een bepaalde boodschap, bij herhaalde uiteenzetting via diverse media;
- c. het compenseren van de nadelen van het ene medium met de voordelen van het andere.

De manier waarop voorlichting overgedragen kan worden, is een belangrijk gegeven voor publieksbegeleiding. Het gaat hierbij om de zogenaamde overdrachtstechnieken, één van de methodieken van publieksbegeleiding. De methodieken geven aan met welke middelen de doelstellingen bereikt kunnen worden. De voorlichter zal bij de selectie van de te gebruiken middelen rekening houden met de over te dragen boodschap, het gewenste effect en de mediumkeuze, aldus Van Woerkum. (1982)

Om een zo overzichtelijk mogelijk beeld te geven van de beschikbare methodieken is een schema opgezet. Hierin staan de belangrijkste categorieën vermeld met daaronder de bijbehorende middelen. Als bronnen voor dit overzicht hebben gediend:

- het artikel 'Bezoekerscentra en milieu-interpretatie' van De Wolf (1981);
- de nota Edukatief werk in natuurhistorische musea en bezoekerscentra van de Nederlandse Museumvereniging (1978);
- Guide to Countryside Interpretation. Part Two: Interpretive Media and Facilities van Pennyfather (1975);
- Interpretive Planning Handbook van de National Park Service (1965).

Bovendien wordt hier vooruitgelopen op een van de vragen, gesteld aan de beheerders van bezoekerscentra en hun vaste medewerkers. Inhoud hiervan was: 'Welke middelen van publieksbegeleiding hanteert u?' (bijlage 8, vraag 11 en bijlage 9, vraag 5).

Ook eigen overwegingen met betrekking tot deze materie worden vermeld.

Een beschrijving van de voor- en nadelen, verbonden met de te onderscheiden middelen, kan gevonden worden in bijlage 12.

Schema 2.5: Overzicht van de methodieken en middelen van publieks-begeleiding

METHODIEKEN	MIDDELEN
* Persoonlijke begeleiding door middel van:	- gesprekken; - rondleidingen; - demonstraties; - kampvuur (zelden).
* Niet-persoonlijke begeleiding met behulp van audio-visuele middelen:	- films; - dia's, diaklankbeelden; - geluidsinstallaties.
* Begeleiden door middel van het tonen van de (tastbare) werkelijkheid:	- tentoonstellingen, binnen en buiten; - natuurpaden.
* Niet-persoonlijke begeleiding met behulp van schriftelijk voorlichtingsmateriaal:	- publicaties, zoals folders, brochures, routebeschrijvingen; - persberichten; - informatiepanelen; - naslagwerken.

Bovenstaande opsomming van middelen pretendeert geenszins uitputtend te zijn. Wel is getracht een zo volledig mogelijk beeld hiervan te geven.

Vermeld dient nog te worden, dat kennis van en kunde omtrent didactische principes en sociale vaardigheden relevant zijn en zelfs voorwaarde vormen voor een effectieve informatie-overdracht.

Resumerend kan gesteld worden dat om een houdingsverandering (en zo mogelijk een gedragsverandering) tot stand te brengen bij het publiek, de voorlichting op vier punten afgestemd moet worden. Deze punten zijn:

- het doel;
- de doelgroep;
- de te gebruiken methodieken en
- de hierbij te hanteren middelen.

3. BEZOEKERSCENTRA, BEHEERDERS EN VASTE MEDEWERKERS

In dit hoofdstuk komen drie punten aan de orde.

In de eerste plaats wordt een globaal beeld geschetst van het fenomeen bezoekerscentra (paragraaf 3.1).

Ten tweede worden de resultaten van het onderzoek onder de beheerders van de geselecteerde bezoekerscentra besproken (paragraaf 3.2).

Het laatste is een uitwerking van de antwoorden van de vaste medewerkers (paragraaf 3.3).

3.1 Bezoekerscentra

Over verschillende aspecten van bezoekerscentra, zoals functioneren, gebruik, mogelijke vestigingsgebieden, e.d. is veel geschreven.

In deze scriptie wordt alleen een globaal overzicht gegeven van de bezoekerscentra. Voor gedetailleerder informatie wordt verwezen naar de literatuur.

Het belang van het bestaan van bezoekerscentra kan aangegeven worden met een citaat uit de nota Bezoekerscentra (Min. van C.R.M., 1981a: 5, 7):

'De mens vervreemdt steeds meer van zijn omgeving, omdat veel relaties tussen de mens en die omgeving niet meer vanzelf duidelijk zijn: produktieprocessen, woonomstandigheden, communicatiesystemen zijn veelal dermate complex, dat specifieke problemen het zicht op het totaal ontnemen. Veel mensen staan onwennig ten opzichte van hun omgeving en voelen zich er niet bij betrokken. (...) Meer inzicht in de natuur en cultuur van een gebied en in hun historische en aktuele verwevenheid stelt de bezoeker in staat zelf ontdekkingen te doen en dingen op te merken, waaraan hij anders zou zijn voorbijgelopen. Tal van wetenswaardigheden kunnen de belevingswaarde van een bezoek verhogen en zodoende de vrijetijdsbesteding waardevoller maken. (...) Het is dan ook van belang de mensen goed te informeren over de gebieden, die zij bezoeken. Deze informatie zal zowel het karakter en de daarmee samenhangende kwetsbaarheden van het gebied moeten belichten als de erin aanwezige mogelijkheden.'

Bovenvermelde informatie kan ondermeer verstrekt worden in of vanuit een bezoekerscentrum (in dit rapport ook centrum of locatie genoemd).

Een bezoekerscentrum is: 'een accommodatie waarin de bezoeker - individueel of in groepsverband - informatie kan krijgen over en waar belangstelling gewekt kan worden voor de natuur, cultuur en recreatieve mogelijkheden van de omgeving.'
(Min. van C.R.M., 1981a: 7)

Naast deze voorlichting 'in het recreatiegebied, ter plekke', kan ook 'thuis en in de woonomgeving' en 'onderweg' voorlichting gegeven worden, aldus Van Onzenoort (1978). Met deze voorlichting op drie plaatsen wordt een vergroting van de keuzemogelijkheden en vorming van de recreant beoogd.

Vanaf 1970 is in een vrij snel tempo een aanzienlijk aantal bezoekerscentra opgericht. Als redenen hiervoor geven de huidige beheerders aan (Van der Linden, 1982):

- de beschikbaarheid van een gebouw(tje);
- de niet-voldoende bekendheid van het publiek met de wetenswaardigheden van het gebied en
- de eigen behoefte om bezoekers hierover gegevens te verstrekken.

Het doel van de locaties sluit aan op de twee laatstgenoemde redenen. Er wordt getracht:

- ' . een overzicht te geven van wetenswaardigheden en recreatieve mogelijkheden van de omgeving;
- . een optimale voldoening te schenken bij de besteding van de vrije tijd;
- . de natuur en de cultuur en de verwevenheid daarvan te leren ervaren als een onmisbaar deel van het eigen bestaan.' (Min. van C.R.M., 1981a: 7)

In het centrum wordt de bezoeker aangespoord tot het voorzichtig omgaan met het totale leefmilieu. De informatie, die hiervoor als leidraad dient, is uitsluitend gericht op buiten waarneembare zaken. Zoals in de nota Bezoekerscentra (Min. van C.R.M., 1981a) vermeld staat, worden in het algemeen de volgende onderwerpen aan de orde gesteld:

- het landschap, waarin het centrum gelegen is (hierbij is aandacht voor natuur, cultuur en de geschiedenis van dit landschap);
- de voorzieningen in het te bezoeken gebied;
- de kwetsbaarheid van het gebied;
- de nederzettingspatronen, de typische streekeigen kenmerken en vergelijk-

bare cultuurtechnische wetenswaardigheden;

- de cultuurtechnische en waterstaatswerken, ter regulering van bepaalde functies in een gebied.

Als laatste dient nog vermeld te worden dat een centrum geen doel op zich mag zijn voor de bezoekers. Het moet functioneren als startpunt voor verder terreinbezoek.

De publieksbegeleiders zullen moeten trachten de voorlichting zodanig op de doelgroep, het doel en de over te dragen boodschap af te stemmen, dat hiermee een optimaal effect bereikt wordt.

In hoofdstuk 2 werd al aangeduid wat de voorwaarden hiervoor zijn: didactische kennis, sociale vaardigheden en kennis van voorlichtingskunde.

Publieksbegeleiders dienen te beschikken over deze kennis om effectieve begeleiding te kunnen geven. Dit vormt de reden waarom geprobeerd is inzicht te verkrijgen in opleidingen en bijscholingscursussen, genoten door de beheerders en vaste medewerkers van bezoekerscentra. Tevens wordt beoogd door middel van de gehouden interviews (zie hiervoor ook paragraaf 1.4.5) naar voren te brengen wat de wensen en verlangens van de publieksbegeleiders zijn met betrekking tot de inhoud, de vorm en de duur van een opleiding en/ of bijscholingscursus.

In paragraaf 3.2 en 3.3 komen de gegevens aan de orde, verkregen uit de interviews met respectievelijk de beheerders en de vaste medewerkers. (Voor de vragenlijsten wordt verwezen naar bijlagen 8 en 9). Hierbij wordt nog eens gewezen op het exploratieve karakter van dit onderzoek. Het gaat erom bekendheid te verschaffen over of nieuwe inzichten te verwerven in een bepaald verschijnsel. (Hintzen, 1982) Er wordt vooral gepoogd nieuwe inzichten en ideeën te verzamelen, waarbij het er nauwelijks toe doet hoe vaak die voorkomen, aldus Swanborn (1981).

Dit vormt dan ook de reden, dat gekozen is voor het weergeven van een globale indruk van datgene wat leeft onder de beheerders en vaste medewerkers. Er is dus geen beschrijving van de antwoorden per respondent.

3.2 Beheerders van bezoekerscentra

3.2.1 Algemeen gedeelte van de vragenlijst, gericht op publieksbegeleiding

Van de beheerders van de negen geselecteerde bezoekerscentra, bleek één niet in staat te zijn mee te werken aan dit onderzoek. Zij kan aangemerkt worden als non-respondent.

De overige acht beheerders houden zich allen bezig met publieksbegeleiding, zoals zij gedefinieerd is in de inleiding van de vragenlijst.

Zes van hen kunnen steunen op de hulp van vaste medewerkers. Het aantal medewerkers verschilt sterk per centrum.

Om inzicht te krijgen in de functie, die de beheerders vervullen, is hen gevraagd uit welke taken deze functie bestaat.

Een functie is: 'het geheel van taken die - ten behoeve van de organisatie - door één persoon werkelijk worden verricht.' (Bakkenist, Spits en Co.: 1)

Uit de taken, die men behoort te verrichten, komt naar voren over welke kennis en kunde de beheerders zouden moeten beschikken.

Onderstaand schema bestaat uit een opsomming van de taken, die volgens de beheerders door hen vervuld behoren te worden. Niet alle beheerders zullen alle taken vervullen.

Schema 3.1: Takenpakket van een beheerder van een bezoekerscentrum

ALGEMENE TAKEN	PUBLIEKSGERICHTE TAKEN
* Algemeen beheer	* Geven van voorlichting
* Administratieve werkzaamheden	* Begeleiden van (school)groepen
* Verkoop van artikelen	* Ontwerpen van voorlichtingsmateriaal
* Klein onderhoud aan expositie en gebouw	* Ontwerpen van tentoonstellingsonderdelen
* Leggen van externe contacten	

3.2.2 Opleidingsgedeelte van de vragenlijst

3.2.2.1 Genoten opleidingen ten behoeve van publieksbegeleiding

Uit paragraaf 3.2.1 blijkt dat beheerders een zeer divers takenpakket hebben, waarin publieksbegeleiding een grote rol speelt. Functie-eisen (dit zijn eisen, waaraan een potentiële werknemer moet voldoen) met betrekking tot een opleidingsniveau en een opleiding, zijn bij de indienstneming van de beheerders meestal niet gesteld. De eisen die gesteld worden, zijn niet duidelijk uitgewerkt, getuige onderstaande voorbeelden uit een oproep voor sollicitanten voor de functie van beheerder (Volkskrant, 5 februari 1983):

- goede mondelinge en schriftelijke uitdrukingsvaardigheid;
- organisatorische kwaliteiten.

Slechts één beheerder heeft een opleiding genoten, die als min of meer gericht beschouwd kan worden. Hij studeerde Biologie aan een universiteit. De overigen hebben geen specifieke opleiding genoten. Dit is niet verwonderlijk gezien het feit, dat men in Nederland geen opleiding voor de functie van beheerder van een bezoekerscentrum kent, zeker niet voor wat de publieksgerichte taken betreft.

Overigens werden ook in de studie Biologie weinig aspecten van publieksbegeleiding belicht. Dit geldt tevens voor de andere opleidingen, die men genoten heeft.

De belangrijkste publieksgerichte taken die de beheerders dienen te vervullen (reeds genoemd in paragraaf 3.2.1), kunnen - in termen van de beherende organisaties - als volgt verwoord worden:

- het kunnen opstellen van een voorlichtingsplan ten behoeve van het bezoekerscentrum en het omringende gebied;
- het voeren van gesprekken met bezoekers;
- het omgaan met en het rondleiden van groepen;
- het kunnen vervaardigen van audio-visuele presentaties.

Aan de beheerders is gevraagd of de genoten opleidingen voldoende voorbereiding hebben gegeven voor het uitvoeren van deze taken. Hieruit kwam naar voren dat de meesten nogal wat hiaten in hun kennis hebben. Deze betreffen met name kennis met betrekking tot:

- het omgaan met en het rondleiden van groepen en individuen;
- sociale vaardigheden;
- didactische principes en
- voorlichtingskunde.

Kortweg samengevat betekent dit dat men kennishiaten bemerkt met betrekking tot publieksbegeleiding in de meest brede zin van het woord.

3.2.2.2 Bijscholingscursussen ten behoeve van publieksbegeleiding

Om bovenvermelde kennishiaten op te vullen heeft men een groot aantal aanvullende cursussen (bijscholingscursussen) gevolgd.

Een bijscholingscursus is: 'scholing om de vakbekwaamheid te verhogen.'

(Van Dale, 1976)

Een overzicht van de gevolgde cursussen kan gevonden worden in schema 3.2.

Schema 3.2: Gevolgte cursussen ter verhoging van de vakbekwaamheid door beheerders van bezoekerscentra

CURSUS	AANTAL MALEN GENOEMD
* I.V.N. Natuurgidsencursus ¹	5
* Milieucursus	1
* Cursus voor het maken van diaserie's	1
* Grafische technieken	1
* Cursus voor Praktijkopleiders (N.G.O.L.B. ²)	1
* Cursus Schrijfvaardigheid	1
* Cursus Spreekvaardigheid	3
* Cursus Creatief Teken (L.O.I. ³)	1
* Cursus Vormgeving	1
* Vervolgcurcus Middelbare Tuinbouwschool (G.L.R. ⁴)	1
* Countryside Interpretation Training Course (Engeland)	1

¹: I.V.N. is het Instituut voor Natuurbeschermingseducatie.

²: N.G.O.L.B. is het Nederlands Genootschap tot Opleiding van Leraren voor het Beroepsonderwijs.

³: L.O.I. betekent de Leidse Onderwijs Instellingen.

⁴: G.L.R. is de cursus Groenvoorziening, Landschapsverzorging en Recreatie.

Bij deze opsomming dient een aantal kanttekeningen geplaatst te worden. Ten eerste zijn deze cursussen wat onderwijsniveau betreft niet gelijkwaardig. Vervolgens blijkt uit het schema, dat de I.V.N. Natuurgidsencursus veel gezien wordt als aanvulling op reeds bestaande kennis. Twee opmerkingen hierbij: het aantal malen dat de cursus gevolgd is, geeft een iets vertekend beeld. Eén beheerder heeft de cursus namelijk tweemaal doorlopen. Daarnaast dient vermeld te worden dat inhoud en kwaliteit van de cursus per afdeling van het I.V.N. kunnen verschillen. In de ene I.V.N.-afdeling ligt het accent op kennisvermeerdering rond flora en fauna. In het andere wordt meer aandacht geschonken aan het in praktijk brengen van sociale vaardigheden en didactische principes.

Als laatste springt de cursus Spreekvaardigheid qua frequentie in het oog. Deze cursus werd veelal gevolgd met het doel zich mondeling beter uit te kunnen drukken, met name ten opzichte van groepen mensen. Concluderend kan gesteld worden, dat de gevolgde cursussen de beheerders relevant lijken om de manco's in de kennis rond publieksbegeleiding op te vullen.

3.2.2.3 Wensen en verlangens omtrent een opleiding en/ of bijscholingscursus, gericht op publieksbegeleiding

Alle respondenten zijn unaniem van mening dat er behoefte bestaat aan een opleiding en/ of bijscholingscursus, die op publieksbegeleiding is gericht. Hun voorkeur gaat uit naar een bijscholingscursus. Dit is niet verwonderlijk, gezien het feit dat zij al een baan hebben. Ze kunnen zich niet een jaar of een aantal jaren vrij maken om een speciale opleiding te volgen, om daarna hun beheerdersfunctie weer op te pakken.

Bovendien is het om een aantal redenen niet mogelijk gestalte te geven aan een nieuwe opleiding.

Ten eerste zijn hiertoe nauwelijks financiële middelen voorhanden.

Een reden van een totaal ander niveau is het feit dat er te weinig werkgelegenheid in de bezoekerscentra is om nieuw opgeleiden uitzicht op een baan als beheerder te bieden. Bovendien is de 'doorstroming' in de bezoekerscentra vrij gering.

Organisatorisch gezien zou het wel mogelijk zijn een opleiding op te zetten.

3.2.2.4 Onderwerpen van een bijscholingscursus

De volgende onderwerpen zouden in een bijscholingscursus aan de orde moeten worden gesteld om tot efficiënter publieksbegeleiding te komen, volgens de beheerders.

Schema 3.3: Onderwerpen van de bijscholingscursus, genoemd door beheerders

ONDERWERPEN	AANTAL MALEN GENOEMD
* Didactiek en Pedagogiek (vooral omgaan met kinderen)	6
* Voorlichtingskunde	2
* Ontwerpen van tentoonstellingsonderdelen	4
* Schrijven en indelen van teksten	2
* Schrijven en ontwerpen van publicaties	3
* Schrijven van lesbrieven	2
* Leren inspelen op de verwachtingen van het publiek	1
* Uitbouwen en aanpassen van audio-visuele mogelijkheden	2

Bij het opzetten van een bijscholingscursus is het van wezenlijk belang, dat rekening gehouden wordt met de wensen en verlangens, die hier kenbaar zijn gemaakt. Deze wensen vloeien namelijk voort uit de praktijk. Deelnemers zullen vooral dan gemotiveerd zijn, als onderwerpen uit de cursus aansluiten op datgene wat ze willen leren om de gevoelde kennishiaten op te vullen.

Bij het vermelden van de onderwerpen, welke in een bijscholingscursus aan de orde zouden moeten worden gesteld, maken de beheerders nog een verlangen kenbaar. Het accent in de cursus dient te liggen op het verwerven van praktische kennis. Het theoretische gedeelte zou tot een minimum beperkt moeten blijven, te meer daar de vooropleiding van de deelnemers erg verschillend zal zijn. Vanwege dit gegeven verdient het de voorkeur in overleg met de betrokkenen inhoud te geven aan de cursus.

Eén beheerder zei heel treffend:

'Het moet een cursus zijn, waarin eigen inbreng getolereerd wordt, toegespitst op het eigen werk en getoetst aan de praktijk'.

3.2.2.5 Vorm en duur van de cursus

De bijscholingscursus kan het beste als korte cursus worden gegeven. De duur is afhankelijk van het aantal onderwerpen dat aan de orde gesteld wordt. De maximumduur mag veertien dagen zijn. De beste tijd hiervoor is het winterseizoen, waarin het bezoekerscentrum de minste bezoekers heeft of zelfs gesloten is.

Een dergelijke cursus mag niet eenmalig zijn. Het zou goed zijn deze van tijd

tot tijd te herhalen, eventueel met variërende onderwerpen. De reden hiervoor is gelegen in het feit, dat men zich met name de praktische vaardigheden niet in een korte tijd eigen kan maken. Bovendien biedt hij dan regelmatig de gelegenheid bestaande kennis weer op te frissen.

Een kritische kanttekening hierbij is dat een dergelijk groot aantal onderwerpen als genoemd in schema 3.3 niet te verwerken is in een cursus van één of twee weken.

3.3 Vaste medewerkers met een publieksgerichte functie

Bij de verwerking van de gegevens van de vaste medewerkers is dezelfde werkwijze gehanteerd als in paragraaf 3.2. De verantwoording hiervoor kan men lezen aan het einde van paragraaf 3.1.

3.3.1 Algemeen gedeelte van de vragenlijst, gericht op publieksbegeleiding

Zes van de acht ondervraagde beheerders hebben vaste medewerkers met een publieksgerichte functie in dienst. In totaal zijn er hiervan twaalf geïnterviewd. Zij vervullen de volgende functies, waarbij gelijk een globaal overzicht wordt gegeven van de taken, die zij verrichten. Ook hier geldt, dat niet alle vaste medewerkers al deze taken vervullen.

Schema 3.5: Takenpakket van de medewerkers met een publieksgerichte functie

FUNCTIE	PUBLIEKSGERICHTE TAKEN
* Assistent beheerder (2 X)	* Algemeen beheer op voorlichtingsgebied
* Administratief medewerker (2 X)	* Rondleidingen geven in het bezoekerscentrum op aanvraag
* Technisch medewerker	* Handhaven van de orde in het centrum
* Boswachter	* Geven van voorlichting
* Duinwachter (3 X)	* Begeleiden van excursies
* Coördinator bezoekerscentra	* Plannen van te behandelen thema's
* Docent Biologie	* Ontwerpen van natuurpaden
* Veldmedewerker	

3.3.2 Opleidingsgedeelte van de vragenlijst

3.3.2.1 Genoten opleidingen ten behoeve van publieksbegeleiding

Twee van de respondenten hebben een opleiding genoten voor de functie, die zij vervullen. Het betreft de Middelbare Tuinbouwschool met de vervolgcursus

Groenvoorziening, Landschapsverzorging en Recreatie (G.L.R.-cursus) en de studie Biologie op universitair niveau.

In deze twee opleidingen zijn aspecten van publieksbegeleiding aan de orde geweest. Dit zijn respectievelijk Natuurbeheer, Voorlichting en Recreatie (G.L.R.-cursus) en didactische vaardigheden (Biologie). Beide medewerkers vinden de opleiding goed aansluiten op hun huidige werkzaamheden.

Kennishiaten betreffen bij de G.L.R.-cursus het uitvoeren van rondleidingen, het omgaan met publiek, kennis van inheemse flora en fauna en kennis van inventarisatiewerkzaamheden.

In de studie Biologie wordt geen aandacht geschonken aan tentoonstellingstechnieken en het weergeven van kennis in duidelijke taal.

3.3.2.2 Bijscholingscursussen ten behoeve van publieksbegeleiding

Negen van de twaalf medewerkers hebben een cursus gevolgd om hun vakbekwaamheid te verhogen. Dit betreft voor allen de I.V.N. Natuurgidsencursus. Dit is te verklaren uit het feit dat zes van hen in het buitengebied werkzaam zijn, waar biologische veldkennis een eerste vereiste is..

Eén van de medewerkers heeft hiernaast nog een cursus spreekvaardigheid doorlopen.

3.3.2.3 Wensen en verlangens omtrent een opleiding en/ of bijscholingscursus gericht op publieksbegeleiding

Elf van de twaalf medewerkers vinden dat er een opleiding en/ of bijscholingscursus opgezet dient te worden. De twaalfde medewerker heeft zich hierover (nog) geen mening gevormd.

Van deze elf zien er tien een bijscholingscursus als meer geschikt dan een opleiding. Evenals bij de beheerders is dit begrijpelijk, gezien het feit dat deze medewerkers een volledige baan hebben. Zij kunnen er niet tussenuit om een dagopleiding te volgen.

De elfde vindt het belangrijk, dat er een opleiding voor publieksbegeleiders wordt opgezet. Daarnaast dient gestalte gegeven te worden aan een bijscholingscursus, die aansluit op de praktijk.

3.3.2.4 Onderwerpen van een bijscholingscursus

De onderwerpen, die volgens de vaste medewerkers in een bijscholingscursus aan de orde zouden moeten komen, staan vermeld in schema 3.6.

Schema 3.6: Onderwerpen van de bijscholingscursus, genoemd door de vaste medewerkers

ONDERWERPEN	AANTAL MALEN GENOEMD
* Sociale vaardigheden	3
* Voorlichtingskunde	1
* Didactiek	3
* Opzetten van een tentoonstelling	2
* Opzetten van een wandelroute	1
* Gebruik van audio-visuele middelen	1
* Kennis van flora en fauna	3
* Inventarisatiewerkzaamheden	2

De vaste medewerkers leggen er bij het vermelden van deze onderwerpen de nadruk op, dat de cursus zoveel mogelijk praktisch gericht zou moeten zijn. Ook voor hen geldt, dat wanneer de cursus voldoet aan hun wensen en verlangens, hij een optimaal effect zal sorteren. (Zie hiervoor ook paragraaf 3.2.2.4).

3.3.2.5 Vorm en duur van de cursus

De vorm, die men het meest wenselijk acht, is een korte cursus. Deze zal één of twee weken gegeven moeten worden in de maanden september tot en met maart (de minst drukke periode in het bezoekerscentrum).

Tijdens de cursus willen de medewerkers het liefst praktisch bezig zijn met een beperkt aantal onderwerpen. Hier zou diep op ingegaan moeten worden. Het zou eventueel aangevuld kunnen worden met relevante, kortdurende stages. Zoals ook al gemeld is in paragraaf 3.2.2.5 zijn de wensen omtrent de aan de orde te stellen onderwerpen van een zodanige aard, dat deze onmogelijk allen in één of twee weken verwezenlijkt kunnen worden.

Naast de korte cursus is ook het idee geopperd een schriftelijke cursus op te zetten. Nadeel hierbij is echter, dat men geen directe terugkoppelingsmogelijkheid heeft naar de cursusbegeleider. Bovendien is de gelegenheid tot praktisch bezig zijn gering.

Dat praktische kennis erg belangrijk gevonden wordt, blijkt nog eens uit het voorstel van iemand om een handboek voor beheerders en medewerkers van bezoekerscentra samen te stellen. Inhoud ervan zou allerhande praktische informatie moeten zijn, over zaken, die vermeld staan in de schema's 3.2, 3.4 en 3.6.

3.4 Nabespreking van de resultaten

Als gekeken wordt naar het doel, dat momenteel nagestreefd wordt wat de bezoekerscentra betreft, namelijk een verbetering van het functioneren, dan lijkt het raadzaam de beheerders aan te zetten tot het volgen van een relevante bijscholingscursus. Hierin dienen onderwerpen aan de orde te komen, die betrekking hebben op publieksbegeleiding.

Het onderwijsniveau van deze cursus kan het beste bepaald worden door een doorsnede te nemen uit het niveau van de genoten opleidingen door de beheerders. Het probleem hierbij is, dat de cursus of van een te hoog of van een te laag niveau is. Uitsplitsing naar meerdere onderwijsniveaus lijkt niet zinvol. De beheerders vervullen immers min of meer dezelfde taken en dienen daarvoor ook te beschikken over min of meer dezelfde kennis.

Bij de indienstneming van nieuwe beheerders dient mijns inziens een duidelijke onderwijs-eis gesteld te worden: een bepaald niveau moet aangehouden worden. De beheerders zouden een relevante Hogere Beroeps Opleiding genoten moeten hebben. Verder lijkt het belangrijk dat ze enige jaren praktijkervaring hebben in het omgaan met groepen mensen, het geven van voorlichting, e.d.

Bovenstaande beweringen en aanbevelingen gelden ook voor de vaste medewerkers, alleen met dien verstande dat zij een relevante Middelbare Beroeps Opleiding genoten moeten hebben.

Deze meningen worden gedeeld door de deskundigen op het gebied van publieksbegeleiding.

Over de duur van de bijscholingscursus kan het volgende gezegd worden. Gezien het aantal onderwerpen dat men aan de orde gesteld wil zien, is een korte cursus van één of twee weken, slechts eenmaal per jaar, niet toereikend. Een alternatief zou zijn om een schriftelijke cursus op te zetten met hieraan gekoppeld een bijeenkomst, eenmaal per maand. Deze bijeenkomsten kunnen fungeren als praktijkperioden. Ze dienen op meerdere plaatsen in het land gehouden te worden, zodat alle beheerders en vaste medewerkers in de gelegenheid zijn hiernaar toe te gaan.

Het niveau, de duur, de vorm en de inhoud van een op te zetten bijscholingscursus, dient nader onderzocht te worden door een onderwijskundige. Mijns inziens zal deze persoon enige mate van affiniteit moeten bezitten ten aanzien van de natuur- en milieuproblematiek en publieksbegeleiding.

In overleg met beheerders en vaste medewerkers van bezoekerscentra kan dan bijscholing gestalte krijgen.

Naast dit alternatief bestaat er tevens de mogelijkheid, uitgewerkt in hoofdstuk 4, tot scholing van beheerders en vaste medewerkers binnen bestaande opleidingen en bijscholingscursussen.

4. OPLEIDINGEN EN BIJSCHOLINGSCURSUSSEN TEN BEHOEVE VAN PUBLIEKSBEGELEIDING

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt een inventarisatie gemaakt van opleidingen, die eventueel kunnen voorzien in de voorbereiding van potentiële beheerders en vaste medewerkers op hun publieksgerichte taken. Zoals reeds gesteld in paragraaf 3.4 dient immers een zeker opleidingsniveau aangehouden te worden bij de indienstneming van functionarissen van bezoekerscentra.

Daarnaast wordt een aantal instituten genoemd, die reeds bijscholingscursussen op dit vlak bieden of bereid zijn een dergelijke cursus te ontwikkelen. Dit laatste is gebleken uit telefonische gesprekken, die gevoerd zijn met medewerkers van deze instituten.

Benadrukt moet worden, dat geenszins gepretendeerd wordt een uitputtend overzicht te geven van opleidingen en bijscholingscursussen ten behoeve van publieksbegeleiding. Het is een eerste aanzet tot inventarisatie. Het strekt dan ook tot aanbeveling nader toetsend onderzoek te doen naar opleidingen, die voorbereiding kunnen geven op het verrichten van publieksgerichte taken, en naar bijscholingscursussen, die voorzien in de verhoging van de vakbekwaamheid.

Als frame voor deze inventarisatie heeft de Nieuwe Gids voor School en Beroep 1983 - 1984 gediend. Daarnaast zijn opleidingen en bijscholingscursussen opgenomen, genoemd door de deskundigen op het gebied van publieksbegeleiding (bijlage 3, onderwerp vi).

Er is voor wat de selectie van opleidingen uit de Nieuwe Gids voor School en Beroep 1983 - 1984 betreft, een aantal veronderstellingen gemaakt:

1. Er is alleen gekeken naar opleidingen in de agrarische sector (hoofdstuk 3, Nieuwe Gids). Reden hiervoor is dat aangenomen mag worden, dat beheerders en vaste medewerkers een zekere 'groene kennis' moeten hebben. Dit betreft kennis over Natuurbeheer, Biologie, e.d.;
2. In de op te nemen opleidingen moet aandacht geschonken worden aan de voorwaarden voor publieksbegeleiding. Hierbij kan gedacht worden aan Didactiek, Sociologie, Voorlichtingskunde, e.d.;
3. Gezien het feit dat in een recente advertentie voor de functie van beheerder (Volkskrant, 5 februari 1983) 'een geëigende Hogere Beroeps Opleiding' als eis werd gesteld, is voor de beheerders met name gekeken naar opleidingen op het niveau van Hoger Beroeps Onderwijs.
Voor de vaste medewerkers wordt verondersteld dat zij minimaal een Middelbare Beroeps Opleiding genoten dienen te hebben.

Bovenstaande geeft de reden waarom alleen gekeken wordt naar opleidingen van Middelbaar en Hoger Onderwijsniveau uit hoofdstuk 3 van de Nieuwe Gids voor School en Beroep.

Paragraaf 4.2 bestaat uit een inventarisatie van opleidingen en bijscholingscursussen ten behoeve van publieksbegeleiding in of vanuit bezoekerscentra. In paragraaf 4.3 wordt een globale beoordeling op geschiktheid gegeven van de opleidingen en bijscholingscursussen vermeld in de inventarisatie.

4.2 Inventarisatie en korte beschrijving van opleidingen en bijscholingscursussen ten behoeve van publieksbegeleiding

Zoals beschreven is in de inleiding van dit hoofdstuk, heeft de Nieuwe Gids voor School en Beroep 1983 - 1984, hoofdstuk 3, als frame gediend voor de inventarisatie. Als aanvulling hierop zijn opleidingen en bijscholingscursussen opgenomen, genoemd door deskundigen op het gebied van publieksbegeleiding.

De volgende werkwijze is gehanteerd.

Van de geselecteerde opleidingen (op grond van de in paragraaf 4.1 genoemde veronderstellingen) en van de opleidingen en bijscholingscursussen, naar voren gebracht in de interviews met deskundigen, is informatie aangevraagd. Deze informatie heeft, samen met een mondelinge toelichting van decanen en studiementoren, geresulteerd in de beschrijving van de betreffende opleidingen en bijscholingscursussen. Ook hier is gebruik gemaakt van informatie uit de Nieuwe Gids voor School en Beroep 1983 - 1984.

4.2.1 Inventarisatie van opleidingen en bijscholingscursussen ten behoeve van publieksbegeleiding

Schema 4.1: Inventarisatie van opleidingen en bijscholingscursussen ten behoeve van publieksbegeleiding, gerangschikt naar onderwijsniveau

MIDDELBAAR BEROEPS ONDERWIJS
* Middelbare Tuinbouwschool 'Gerard Adriaan van Swieten' Frederiksoord Vervolgcurcus Groenvoorziening, Landschapsverzorging en Recreatie
* Rijks Middelbare Tuinbouwschool Utrecht Vervolgcurcus Groenvoorziening, Landschapsverzorging en Recreatie
HOGER BEROEPS ONDERWIJS
* Hogere Bosbouw en Cultuurtechnische School Velp

Vervolg schema 4.1

HOGER BEROEPS ONDERWIJS
* Hoger Economisch en Administratief Onderwijs Eindhoven Afdeling Communicatie * School voor Hoger Economisch en Administratief Onderwijs Utrecht Afdeling Communicatie * Nederlands Wetenschappelijk Instituut voor Toerisme en Recreatie Breda Afdelingen Inkomend en binnenlands Toerisme en Sociologie; Recreatie-Animatie en Sociologie; Recreatie en Sociologie * Pedagogische Academie Specialisatie Biologie * Hogere Beroeps Opleiding Museummedewerkers 'Reinwardt Academie' Leiden Afstudeervariant Museumcommunicatie * Rijksacademie 'Nieuw Rollecate' Deventer Opleiding Milieukunde
CURSUSSEN VAN VARIEREND NIVEAU
* Instituut voor Toegepaste Voorlichtingskunde Wageningen Sectie Cursussen, Trainingen en Schriftelijke Voorlichting * Praktijkschool voor Bosbouw en Cultuurtechniek Arnhem Cursus Mens en Milieu I en II * Staatsbosbeheer Utrecht Voorgestelde Bijscholingscursus bos- en reservaatwachters

4.2.2 Korte beschrijving van opleidingen en bijscholingscursussen ten behoeve van publieksbegeleiding

De in schema 4.1 genoemde opleidingen en bijscholingscursussen worden hieronder in het kort besproken. Aspecten, die aan de orde komen zijn het doel, de duur en de opzet van de opleidingen en de bijscholingscursussen.

Voor de adressen van deze opleidingen en bijscholingscursussen wordt verwezen naar bijlage 10. Bijlage 11 bestaat uit een opsomming van de toelatingseisen, het leerplan, de afstudeervarianten en de onderwijsopzet.

4.2.2.1 Middelbaar Beroeps Onderwijs: opleidingen voor de vaste medewerkers

Middelbare Tuinbouwschool, vervolgcursus Groenvoorziening, Landschapsverzorging en Recreatie (G.L.R.-cursus)

De vervolgcursus Groenvoorziening, Landschapsverzorging en Recreatie (G.L.R.-cursus) wordt gedoceerd aan de Middelbare Tuinbouwschool te Frederiksoord en aan de Rijks Middelbare Tuinbouwschool te Utrecht.

In grote lijnen komen de cursussen met elkaar overeen. De invulling van de vakken zal verschillen, maar niet zodanig, dat de cursus hier tweemaal omschreven hoeft te worden. Er wordt dan ook volstaan met één beschrijving van de G.L.R.-cursus. Voor een gedetailleerde omschrijving van deze cursus wordt verwezen naar bijlage 11.

Door een groot aantal factoren is er een toenemende zorg voor het natuurlijk milieu te constateren. Veel aandacht wordt besteed aan landinrichting, landschapsverzorging, behoud en beheer van natuurgebieden, het treffen van voorzieningen ten behoeve van recreatie, e.d. Hiervoor zijn deskundigen nodig. De G.L.R.-cursus voorziet de deelnemers van kennis over milieutechnische zaken, bestuurlijke zaken in het algemeen en met betrekking tot het milieubeheer. Hiervoor is een breed kennispakket nodig. Al deze kennisaspecten worden in één jaar aan de orde gesteld. De cursus wordt afgerond met een praktijkperiode van twaalf weken.

4.2.2.2 Hoger Beroeps Onderwijs: opleidingen voor de beheerders

Hogere Bosbouw en Cultuurtechnische School (H.B.C.S.)

Het doel van de H.B.C.S. is voorbereiding te geven op functies als onderzoeker, ontwerper, projectleider en beheerder. Voor deze veelsoortigheid aan functies is een gedifferentieerd studieprogramma nodig. In dit studieprogramma zijn twee perioden te onderscheiden: de propedeusestudie van één jaar en de Ingenieursstudie van drie jaar.

In de propedeusestudie wordt ingegaan op de algemeen vormende vakken, waarbij de nadruk op de exacte vakken ligt. De propedeuse wordt met een examen afge-

sloten.

De Ingenieursstudie is onder te verdelen in een Ing-1 fase en een Ing-2 fase, elk van anderhalf jaar. Gekozen kan worden uit de studierichtingen Bosbouw en Cultuurtechniek.

In de Ing-1 fase verdiept de student zich in de verplichte vakken van zijn studierichting, aangevuld met keuzevakken. Deze fase wordt afgesloten met een examen, waarna de student toegelaten kan worden tot de Ing-2 fase.

Deze bestaat uit een praktijkperiode van een half jaar, waarna de afstudeerperiode van een jaar volgt.

De studie wordt afgesloten met het Ing-2 examen, waarvoor ook een afstudeeropdracht uitgevoerd dient te worden.

Hoger Economisch en Administratief Onderwijs, Afdeling Communicatie (H.E.A.O.)

Zowel in Utrecht als in Eindhoven bestaat de mogelijkheid om de studierichting Communicatie van het H.E.A.O. te volgen. Ook hier wordt met één omschrijving volstaan. Qua vakkenpakket zijn ze hetzelfde. De invulling van de vakken zal verschillen.

Een bedrijf of instelling is onderdeel van de omgeving. Er moeten contacten onderhouden worden met deze omgeving. De Communicatie-richting leidt mensen op om deze contacten op een zo goed mogelijke manier te onderhouden. Beroepsmogelijkheden zijn: public relations-functionaris, voorlichter en reclame-functionaris.

De opleiding duurt drieëneenhalf jaar. De nadruk ligt op de vakken gericht op Communicatie, Economie en Organisatie. In het eerste jaar is er sprake van een brede oriëntatie, waarin alle vakken ongeveer even zwaar vertegenwoordigd zijn. In het tweede jaar wordt deze brede oriëntatie voortgezet. Een zwaarder accent komt te liggen op het vak Communicatie-Wetenschap. Hierna volgt een praktijkperiode van zes maanden. In het laatste jaar is er een volledige specialisatie op de drie kernvakken van de studie: Communicatie-Wetenschap, Nederlands, Sociologie/ Psychologie. Daarnaast moet de student twee keuzevakken volgen. De studie wordt afgesloten met het maken van een schriftelijk eindexamen, het schrijven van een afstudeerscriptie en het uitvoeren van projecten.

Pedagogische Academie: specialisatie Biologie (P.A.)

De P.A. heeft tot doel onderwijzers en onderwijzeressen voor het Basis Onderwijs op te leiden. De studenten krijgen naast de vakken die op de lagere scholen gedoceerd worden, ook vakken als Pedagogiek, Jeugdpsychologie, Algemene Didactiek.

Studenten leren in het eerste studiejaar een natuurplek uit te zetten. Tevens oefenen zij in het opzetten van een excursie.

In het derde studiejaar wordt in de specialisatie Biologie naast het verwerven van biologische veldkennis en kennis van Milieubeheer ook aandacht besteed aan

het overdragen hiervan. Het gaat hierbij niet alleen om kennisoverdracht in het leslokaal, maar ook daar buiten.

De studie wordt afgesloten met een theoretisch eindexamen.

Gegevens over deze specialisatie zijn ontleend aan de specialisatie Biologie aan de P.A. te Oegstgeest. Mogelijkerwijs verschilt de invulling per P.A.

Hogere Beroeps Opleiding Museummedewerkers 'Reinwardt Academie'

De Reinwardt Academie heeft als doelstelling studenten voor te bereiden op beleidsvoorbereidende en uitvoerende functies in musea en aanverwante culturele instellingen, op het vlak van communicatieve, beherende en conserverende aspecten en bedrijfstaken van het museale werkveld.

De totale studieduur is drie jaar. Het programma valt uiteen in drie studieperioden.

De eerste periode duurt anderhalf jaar. Het heeft een oriënterend karakter, waarbij het accent op het overdragen van de door de docenten aangeboden informatie ligt. De toelating tot de tweede periode kan alleen dan plaats vinden, wanneer alle leerblokeenheden uit de eerste periode met een voldoende beoordeling zijn afgesloten.

Tijdens de tweede periode, die een jaar duurt, ligt de nadruk op het ontwikkelen van het vermogen tot kennistoepassing en probleemoplossing. Daarnaast wordt aandacht besteed aan het ontwikkelen van kennis en vermogens welke nodig zijn voor het verrichten van zelfstandige activiteiten in het vakgebied. Na het volbrengen van de practica met voldoende resultaat, maakt de student een keuze uit een viertal afstudeervarianten.

In de derde periode wordt de studie afgesloten met een afstudeerproject.

Nederlands Wetenschappelijk Instituut voor Toerisme en Recreatie (N.W.I.T.)

Doelstelling van het N.W.I.T. is studenten op te leiden voor staf- en kaderfuncties in het toeristisch en recreatief bedrijfsleven. De duur van de studie is drie jaar.

Het eerste half jaar heeft het karakter van een oriëntatie op een breed scala van vakken. Daarna maakt de student een keuze uit de drie hoofdrichtingen Animatie, Recreatie en Toerisme.

Na het eerste jaar - dat met voldoende resultaat en met een praktijkperiode van zes weken afgerond moet worden - maakt de student nogmaals een keuze, nu uit de vakken Economie en Sociologie. (Bij de studierichting Animatie kan alleen voor Sociologie gekozen worden). Tevens kiest de student bij de richting Toerisme voor óf Uitgaand óf Inkomend en Binnenlands Toerisme.

Ook het tweede jaar dient met voldoende resultaat doorlopen te worden.

Het derde en laatste studiejaar bestaat uit twee delen, namelijk een theoretisch gedeelte en een gedeelte, waarin de afstudeerscriptie geschreven dient te worden. Beide delen duren een half jaar.

Met name de Recreatie-sociologische richting (met Animatie) en de richting

Inkomend en Binnenlands Toerisme en Sociologie lijken geschikt voor het voorbereiden op het vervullen van een beheerdersfunctie.

Rijksacademie 'Nieuw Rollecate': opleiding Milieukunde

De opleiding Milieukunde is een vierjarige opleiding, die een brede vorming en opleiding van milieukundigen beoogt, die milieuproblemen kunnen signaleren, beschrijven en voorspellen, oorzaken kunnen analyseren en wegen kunnen aangeven om deze problemen op te lossen of te voorkomen.

Gedurende de eerste twee jaar wordt een brede milieukundige basis gelegd vanuit verschillende vakgebieden.

Het derde jaar begint met een vijf weken durend voorlichtingsproject, waarin de studenten in kleine groepen werken aan de planning van een voorlichtingsprogramma naar aanleiding van vroegere of toekomstige stage-opdrachten. Belangrijk onderdeel hiervan is het aanleren van praktische vaardigheden in het hanteren van voorlichtingsmethoden en -middelen.

Daarna is er een stageperiode van acht maanden. Deze periode wordt in tweeën gedeeld. Het strekt tot aanbeveling vier maanden door te brengen bij een particuliere organisatie en de overige vier maanden bij een overheidsinstantie. Gedurende de eerste helft van het vierde studiejaar kiest en volgt een student twee hoofd- en drie bijvakken. Tijdens de tweede helft van dit jaar formuleert de student een afstudeeropdracht. Vervolgens wordt een schriftelijk en een mondeling examen afgenomen. Het eerste betreft de hoofd- en bijvakken, het tweede de afstudeeropdracht.

4.2.2.3 Bijscholingscursussen van variërend niveau

Instituut voor Toegepaste Voorlichtingskunde (I.T.V.)

Het I.T.V. houdt zich bezig met het overdragen van kennis, inzichten en vaardigheden uit de Voorlichtingskunde. Het bestaat momenteel uit drie secties, die zelfstandig optreden:

1. De sectie Cursussen.

Deze houdt zich bezig met de overdracht en toepassingsmogelijkheden van theoretische kennis en inzichten van de Voorlichtingskunde aan mensen die er in de praktijk mee werken;

2. De sectie Schriftelijke Voorlichting.

Deze geeft cursussen over het opstellen van voorlichtingsteksten vanaf het eerste idee tot en met de kant en klare tekst;

3. De sectie Trainingen.

Deze geeft trainingen in sociale vaardigheden, vooral met betrekking tot gespreksvoering in de voorlichting.

De duur van de cursussen per sectie varieert van vier tot elf dagdelen. De methode en de inhoud van de cursus of training worden in overleg met de deel-

nemers bepaald.

Praktijkschool voor Bosbouw en Cultuurtechniek (P.B.C.)

Het doel van de cursussen, verzorgd door de P.B.C. is te komen tot verbetering van de arbeidstechniek in de vakgebieden van de Bosbouw, de houthandel, beplantingen in de sfeer van landschapsverzorging, verfraaiing van dorpen en steden, recreatie-objecten, sportterreinen en andere groenelementen. Eén cursus uit het aanbod lijkt als bijscholingscursus relevant te zijn. Het betreft de cursus Mens en Milieu I en II. De duur hiervan is twee weken. In deze cursus komen een aantal onderwerpen aan de orde, zoals 'Het Milieu', 'Natuur-educatie', 'Omgang met het publiek', 'Recreatiegeleiding' en 'Flora en Fauna'. Over het onderwijsniveau wordt een beoordeling voorbehouden.

Staatsbosbeheer: Bijscholing bos- en reservaatwachters

Onderstaande beschrijving van de bijscholingscursus berust op een concept, een voorstel tot het opzetten ervan. De beslissing tot uitvoering is nog niet genomen.

Het verkrijgen van de voor het uitoefenen van de functie noodzakelijke kennis en het bijhouden daarvan kan plaatsvinden met behulp van lesbrieven, die systematisch gerangschikt het Handboek voor de bos- en reservaatwachters zullen vormen. Onderwerpen die aan de orde komen zijn 'het Staatsbosbeheer', 'Voorlichting', 'Openluchtrecreatie', 'Cultuurhistorie', 'Bos', 'Natuur', 'Landschap', 'Milieu', 'Flora en Fauna', 'Bodem en Klimaat'.

Naast deze lesbrieven maken (periodiek te organiseren) trainingsdagen ook deel uit van deze cursus. De frequentie zal één dag per half jaar zijn. Het doel van deze dagen is: het ondersteunen van de lesbrieven, het oefenen in vaardigheden en het uitwisselen van praktijkervaring.

Genoemde opleidingen en bijscholingscursussen - behalve de laatste - bestaan al geruime tijd. De laatste zal vermoedelijk eind 1984 van start gaan.

Het I.T.V. en de P.B.C. bieden de mogelijkheid een bijscholingscursus ten behoeve van publieksbegeleiding te ontwikkelen. Deze wordt dan aangepast aan de deelnemers en in overleg met hen vastgesteld.

Twee andere instituten bieden deze mogelijkheid ook. Dat zijn het Nederlands Genootschap tot Opleiding van Leraren voor het Beroeps Onderwijs (het N.G.O.L.B.) en de Volkshogeschool 'Overcinge'.

Medewerkers van het N.G.O.L.B. kunnen een 'op maat gesneden' cursus ontwerpen voor een speciale doelgroep. De bestaande cursus, die het N.G.O.L.B. biedt, is de 'Opleiding Praktijkopleiders'. Eén van de vakken die in deze cursus aan de orde komt is Begeleiden. Mogelijkerwijs wordt de deskundigheid van medewerkers van het N.G.O.L.B. in de toekomst gebruikt voor het opzetten van een

totale cursus 'Begeleiden'.

Jaarlijks wordt door een medewerker van de Volkshogeschool 'Overcinge' een werkweek Natuur- en Milieu-educatie voorbereid. Deze week is bedoeld voor de studenten van de vervolgcursus G.L.R., van de Middelbare Tuinbouwschool te Frederiksoord. De invulling vindt in overleg met de studenten plaats. De medewerker van de Volkshogeschool is in de gelegenheid een dergelijke week op te zetten voor de beheerders en/ of vaste medewerkers van bezoekerscentra.

Daarnaast stellen de medewerkers van de Hogere Beroeps Opleiding Museummedewerkers hun deskundigheid beschikbaar voor het ontwikkelen van een bijscholingscursus.

Het is mogelijk, dat er in Nederland meer van dergelijke instituten zijn, die een bijscholingscursus ten behoeve van publieksbegeleiding kunnen (helpen) ontwikkelen. Zoals reeds gezegd, is dit een onderwerp voor nader toetsend onderzoek.

4.3 Globale beoordeling op geschiktheid ten behoeve van publieksbegeleiding van de genoemde opleidingen en bijscholingscursussen

De beheerders en vaste medewerkers hebben een aantal aspecten naar voren gebracht, die ze in de door hen gevolgde opleidingen gemist hebben.

De deskundigen op het gebied van publieksbegeleiding voegen hier nog een aantal aspecten aan toe.

Het gaat om kennis over drie zaken:

- voorwaarden tot publieksbegeleiding: kennis van Didactiek, waaronder het ontwerpen van onderwijsmateriaal; kennis van Voorlichtingskunde, waaronder het ontwerpen van schriftelijk voorlichtingsmateriaal en kennis van Overdrachtstechnieken; kennis van Communicatie, Sociologie en Psychologie;
- inhoudelijke kennis: biologische kennis en kennis van Natuur, Milieu en Landschap;
- technische kennis: kennis van het hanteren van diverse media.

Bij de beoordeling van de genoemde opleidingen en bijscholingscursussen wordt gezien in hoeverre deze aspecten daarin aan de orde komen.

Het leerplan van de opleidingen en de omschrijving van de bijscholingscursussen hebben als uitgangspunt gediend voor de analyse. Er wordt nogmaals op gewezen dat het hier om een globale beoordeling gaat. De inhoud van de vakken uit de leerplannen is niet bekend. Een meer verfijnde beoordeling kan gemaakt

worden door de vakken uit het leerplan aan een analyse te onderwerpen. Deze kan uitgevoerd worden door een onderwijskundige.

De resultaten van de beoordeling kunnen gevonden worden in schema 4.2.

Schema 4.2: Beoordeling van de opleidingen en bijscholingscursussen op geschiktheid

BEOORDELINGSCRITERIA OPLEIDING							TOTAAL
	Didactiek	Voorlichtingskunde en Communicatie	Sociologie en Psychologie	Biologische kennis	Kennis van Natuur, Milieu en Landschap	Kennis van omgaan met media	
<u>Middelbaar Beroeps Onderwijs:</u>							
MTuS ¹ , Frederiksoord			X	X	X		3
RMTuS ² , Utrecht			X	X	X		3
<u>Hoger Beroeps Onderwijs:</u>							
H.B.C.S., Velp					X		1
H.E.A.O., Eindhoven		X	X				2
H.E.A.O., Utrecht		X	X				2
N.W.I.T., Breda		X	X				2
P.A., Oegstgeest	X		X	X			3
H.B.O. Museummedewerkers, Leiden	X	X	X			X	4
Milieukunde, Deventer		X	X	X	X		4
<u>Bijscholingscursussen:</u>							
I.T.V., Wageningen*		X	X				2
P.B.C., Arnhem			X	X	X		3
S.B.B. ³ , Utrecht		X		X	X		3

¹: MTuS betekent Middelbare Tuinbouwschool.

²: RMTuS betekent Rijks Middelbare Tuinbouwschool.

³: S.B.B. is het Staatsbosbeheer.

*: De aangekruiste categoriën gelden voor de drie secties samen.

Zoals blijkt uit schema 4.2 geven de beide G.L.R.-cursussen aan de Middelbare Tuinbouwscholen een redelijke voorbereiding op de taken, die een publieksbegeleider vervult. Voor de vaste medewerkers is dit een opleiding, die geschikt geacht kan worden voor de functie, die zij staan te vervullen.

Op het niveau van Hoger Beroeps Onderwijs komen de Hogere Beroeps Opleiding Museummedewerkers, de opleiding Milieukunde en de P.A. met specialisatie Biologie als zeer geschikte opleidingen voor beheerders van bezoekerscentra naar voren.

De Hogere Beroeps Opleiding Museummedewerkers wil reeds volgend jaar starten met de formalisering van een specialisatie Natuur- en Milieu-educatie. Dit zou de opleiding nog meer geschikt maken voor de voorbereiding van toekomstige beheerders van bezoekerscentra op hun werk.

Als geschikte opleidingen kunnen de beide H.E.A.O.'s, afdeling Communicatie, genoemd worden.

Het minst geschikt voor de voorbereiding van potentiële beheerders op hun publieksgerichte taken komen de H.B.C.S. en het N.W.I.T. naar voren.

De bijscholingscursussen lijken redelijk geschikt voor het verhogen van de vakbekwaamheid van de publieksbegeleiders. Mijns inziens zijn de cursussen en trainingen van het I.T.V. relevant voor de beheerders van de bezoekerscentra. De cursus van het P.B.C. en de bijscholingscursus van het Staatsbosbeheer zijn bestemd voor de vaste medewerkers.

Geen van de opleidingen en bijscholingscursussen hebben aspecten van en voorwaarden tot publieksbegeleiding en inhoudelijke en technische kennis in zich. Om dit op te heffen, zijn twee mogelijkheden denkbaar.

Ten eerste kan gestreefd worden naar een uitbreiding van het vakkenpakket met die vakken, die van belang zijn voor publieksbegeleiding en die in het onderwijsleerplan niet aan de orde worden gesteld. Met name in de genoemde Hogere Beroeps Opleidingen dient bezien te worden of een uitbreiding van het vakkenpakket of zelfs het formaliseren van een afstudeervariant 'Publieksbegeleiding' te realiseren is. Tevens moet in ogenschouw genomen worden of het wel zinvol is, het vakkenpakket uit te breiden of een nieuwe afstudeervariant te ontwerpen. Immers, de werkgelegenheid in de bezoekerscentra is zodanig, dat hoogstens één afgestudeerde per jaar in aanmerking zal komen om ingezet te worden als beheerder van een bezoekerscentrum.

Het tweede alternatief bestaat uit de mogelijkheid tot het ontwerpen van een cursus, gericht op publieksbegeleiding, die na de betreffende Hogere Beroeps Opleiding gevolgd kan worden. Hierbij kan gedacht worden aan een identieke onderwijsopzet, als die van de G.L.R.-cursus. Het stelt de studenten in staat reeds tevoren een aanvullende cursus te volgen, toegespitst op de taken, die een beheerder behoort te vervullen.

Naast deze mogelijke uitbreiding van bestaande opleidingen is het wenselijk dat gestalte gegeven wordt aan een goed op de doelgroep en het doel afgestemde cursus. Hierbij dient onderscheid gemaakt te worden tussen een cursus voor de beheerders en één voor de vaste medewerkers. Onderwerpen, die aan de orde

gesteld kunnen worden, horen nader onderzocht te worden door een onderwijskundige in overleg met de beheerders en de vaste medewerkers.

Biologische kennis kan men zich eigen maken door deel te nemen aan de I.V.N. Natuurgidsencursus. Deze cursus is niet vermeld onder de bijscholingscursussen, omdat de inhoud sterk varieert per I.V.N.-afdeling (zie ook hoofdstuk 3, paragraaf 3.2.2.2).

Alle vaste medewerkers zouden door het Staatsbosbeheer op de hoogte moeten worden gesteld van de voorgenomen opzet van een Bijscholingscursus voor bos- en reservaatwachters. Bovendien zullen zij in de gelegenheid gesteld moeten worden hieraan deel te nemen. Het onderwerp 'Staatsbosbeheer' kan door de beherende organisaties van de bezoekerscentra vervangen worden door informatie over de eigen organisatie.

Er kan nu vermeld worden, dat er in Nederland, zowel op Middelbaar als op Hoger Onderwijsniveau, een aantal opleidingen is, die voorbereiding kunnen geven op een publieksgerichte functie van respectievelijk vaste medewerkers en beheerders van bezoekerscentra. Deze opleidingen variëren in hun geschiktheid hiervoor.

Door het uitbreiden van het leerplan en het inbouwen van een specialisatiemogelijkheid in genoemde opleidingen kan de geschiktheid verhoogd worden. Wanneer deze uitbreiding niet mogelijk blijkt te zijn, dan kan gedacht worden aan het opzetten van een cursus, die na de Hogere Beroeps Opleiding gevolgd kan worden. Deze zal gericht zijn op publieksbegeleiding. Daarnaast blijft het raadzaam om voor degenen, die reeds in de praktijk werkzaam zijn, gestalte te geven aan een bijscholingscursus. Bij het vaststellen van de inhoud, dient rekening gehouden te worden met onderwerpen, die zij aan de orde gesteld willen zien.

5. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Conclusies ten aanzien van de voorgaande hoofdstukken worden geformuleerd aan de hand van een korte beantwoording van de vragen uit de probleemstelling.

De kennis en kunde van de publieksbegeleider dient drie aspecten te omvatten:

- voorwaarden tot publieksbegeleiding: kennis van Didactiek, waaronder het ontwerpen van onderwijsmateriaal; kennis van Voorlichtingskunde, waaronder het ontwerpen van schriftelijk voorlichtingsmateriaal en kennis van Overdrachtstechnieken; kennis van Communicatie, Sociologie en Psychologie;
- inhoudelijke kennis: biologische kennis en kennis van Natuur, Milieu en Landschap;
- technische kennis: kennis van het hanteren van diverse media.

Hiertoe staat de publieksbegeleider een groot aantal middelen ter beschikking, variërend van persoonlijke gesprekken tot naslagwerken.

Om zich de vereiste kennis en kunde eigen te maken, zal de publieksbegeleider een daartoe geëigende opleiding moeten doorlopen. Gezien de taken van de vaste medewerkers zal dit een Middelbare Beroeps Opleiding zijn. De beheerders behoren hun opleiding op het niveau van Hoger Beroeps Onderwijs te krijgen, willen zij bijdragen tot een verbetering van het functioneren van bezoekerscentra. Deze verbetering dient nagestreefd te worden, aldus deskundigen op het gebied van publieksbegeleiding.

Om voorbereiding te geven op een te vervullen functie in de bezoekerscentra, behoort een te vormen opleiding vakken te bevatten, die genoemd staan onder voorwaarden tot publieksbegeleiding, inhoudelijke en technische kennis. Gezien de huidige omstandigheden is het wellicht niet zinvol gestalte te gestalte te geven aan een nieuwe, specifieke opleiding. Naast de geringe financiële ruimte die momenteel beschikbaar is, biedt een op te zetten opleiding ook weinig beroepsperspectieven binnen bezoekerscentra. De zeer geringe doorstroming in bezoekerscentra benadrukt dit nog eens.

Een alternatief voor het oprichten van een opleiding voor publieksbegeleiders op Hoger en Middelbaar Onderwijsniveau, is het uitbouwen van bestaande, voor publieksbegeleiding relevante, opleidingen. Zoals iemand zei: 'Uitbouw is beter dan nieuwbouw'.

Voor de G.L.R.-cursus van de beide Middelbare Tuinbouwscholen is het raad-

zaam het onderwijsleerplan uit te bouwen met de vakken Didactiek en Voorlichtingskunde. Gezien het grote aantal vakken dat reeds gedoceerd wordt, lijkt deze aanpassing het meest zinvol.

Om de bezoekerscentra beter te doen functioneren, is het van belang dat de beheerders een goede kennis hebben van diverse overdrachtstechnieken en over praktische media-kennis beschikken. Immers, wanneer een boodschap op pakkende wijze wordt geformuleerd en overgedragen, zal het effect sorteren en zullen de doelen van publieksbegeleiding verwezenlijkt worden.

Het kan derhalve wenselijk geacht worden het vakkenpakket van de beide H.E.A.O.'s, de opleiding Milieukunde en de P.A. uit te breiden met vakken, die relevant zijn voor publieksbegeleiding. Ook zou een specialisatiemogelijkheid 'Publieksbegeleiding' opgebouwd kunnen worden. Het is echter de vraag of medewerkers van genoemde opleidingen voorstander zijn van een uitbreiding van het leerplan. Heeft dit voor hen geen prioriteit, dan bestaat de mogelijkheid een cursus te ontwerpen, die na de betreffende Hogere Beroeps Opleiding gevolgd kan worden. Het kan de studenten, die belangstelling hebben voor een beheerdersfunctie in staat stellen in een vroeg stadium een aanvullende cursus te volgen. Wat de onderwijsopzet betreft kan gedacht worden aan eenzelfde als die welke bij de G.L.R.-cursus gebruikt wordt (bijlage 11).

De Hogere Beroeps Opleiding Museummedewerkers levert zonder meer geschikte kandidaten af voor de functie van beheerder in een bezoekerscentrum. De biologische veldkennis, die hen veelal ontbreekt, kunnen zij opdoen in een I.V.N. Natuurgidsencursus. Wanneer gestalte gegeven is aan de afstudeervariant Natuur- en Milieu-educatie, zullen de afgestudeerden nog beter voorbereid zijn op het eventueel vervullen van een beheerdersfunctie.

Wat de bijscholingscursussen betreft kan vermeld worden, dat zowel beheerders als vaste medewerkers praktisch bezig willen zijn. Zij noemen een groot aantal onderwerpen, die in een korte cursus van maximaal twee weken aan de orde gesteld zouden moeten worden, gedurende één maal per jaar. Deze periode is mijns inziens van te korte duur om de voor de functie noodzakelijke kennis en kunde te verkrijgen en tevens bij te houden.

De voorgestelde bijscholingscursus van het Staatsbosbeheer heeft een goede opzet: de bos- en reservaatwachters krijgen lesbrieven toegezonden die tezamen een Handboek zullen vormen. Eén maal per jaar zal een trainingsdag georganiseerd worden, die het ondersteunen van de lesbrieven, het oefenen van vaardigheden en het uitwisselen van praktijkervaring ten doel heeft. Het lijkt beter - gezien dit drieledige doel - de frequentie op te voeren van één maal per half jaar tot één maal per maand.

Tot slot worden de uit dit onderzoek naar voren gekomen aanbevelingen puntsgewijs vermeld.

AANBEVELINGEN

- * Bij de indienstneming van beheerders en vaste medewerkers is het raadzaam expliciet de vooropleiding te specificeren in de advertentie, waarin potentiële beheerders en vaste medewerkers voor bezoekerscentra gevraagd worden te solliciteren op een baan in een bezoekerscentrum. Deze vooropleiding betreft respectievelijk een relevante Hogere Beroeps Opleiding en een Middelbare Beroeps Opleiding.
- * Het opzetten van een nieuwe, specifieke opleiding 'Publieksbegeleiders voor bezoekerscentra' blijkt (om een aantal redenen) niet te realiseren. Het strekt tot aanbeveling de bestaande opleidingen uit te bouwen met voor publieksbegeleiding relevante vakken en zo mogelijk met het uitbreiden van de afstudeervarianten met 'Publieksbegeleiding'. Een alternatief hiervoor is het ontwerpen van een cursus, die geïnteresseerden in een beheerdersfunctie kunnen volgen, na het doorlopen van een relevante Hogere Beroepsopleiding, als voorbereiding op publieksgerichte taken.
- * Een bijscholingscursus voor publieksbegeleiders behoort in nauw overleg tussen onderwijskundige en beheerders en vaste medewerkers van bezoekerscentra ontwikkeld te worden. De cursusduur kan variëren per onderwerp, dat aan de orde gesteld wordt. Hij moet echter niet te kort zijn. Om recht te doen aan de inhoud van de cursus, valt ervoor te pleiten de cursusduur en -frequentie niet te beperkt te houden.
- * Een bijscholingscursus kan ook in de vorm van een schriftelijke cursus aangeboden worden. Hierbij is het aan te raden regelmatig bijeenkomsten te organiseren, die een terugkoppelingsmogelijkheid voor cursisten en opleiders met betrekking tot verkregen kennis bieden.
- * Het verdient aanbeveling een centraal (steun)punt te creëren van waaruit uitwisseling van kennis en vaardigheden en training van beheerders en vaste medewerkers kan worden gecoördineerd en gerealiseerd.
- * Met betrekking tot het verrichten van nader toetsend onderzoek geldt, dat dit rapport het karakter van een voor-onderzoek heeft. Op basis van de verzamelde gegevens zal door een onderwijskundige een meer verfijnde analyse gemaakt moeten worden van voor publieksbegeleiding relevante opleidingen en bijscholingscursussen.

SAMENVATTING

Al veel onderzoek is gedaan naar het functioneren van bezoekerscentra. Eén conclusie is dat voor een verbetering van dit functioneren een deskundigheidsbevordering van het personeel nagestreefd dient te worden. Dit betreft met name de beheerders van de bezoekerscentra en hun vaste medewerkers met een publieksgerichte functie, ofwel de publieksbegeleiders. Zij behoren kennis te hebben van de voorwaarden tot publieksbegeleiding, van inhoudelijke en meer technische zaken.

Publieksbegeleiders stellen zich ten doel het publiek te informeren over zijn mogelijkheden om een natuur- en recreatiegebied te bezoeken; effectief gebruik te laten maken van deze gebieden om die gebieden te behouden; inzicht bij te brengen in het belang van natuur- en landschapsbehoud in het algemeen en het publiek te weren uit gebieden met een geringe draagkracht.

Dit laatste doel maakt dat publieksbegeleiding meer dan voorlichting is. Toch kan gebruik gemaakt worden van de theorie rond voorlichtingskunde voor publieksbegeleiding. Vooral wat het bepalen van doelen, doelgroepen en benaderingswijzen van de doelgroepen betreft, kan gesteund worden op deze theorie. De mogelijk te hanteren methodieken en de vele middelen, die hierbij ter beschikking staan, worden afgestemd op de beoogde doelen en de te bereiken doelgroepen.

De doelen van publieksbegeleiding zullen plaatsgebonden zijn. Bij het bepalen van de doelgroep moet getracht worden deze zo homogeen mogelijk te houden wat voorkennis, belangstelling en drang tot kennisvermeerdering betreft. Pas dan zal de voorlichting, die voor haar bestemd is, een optimaal effect sorteren.

Om zich deze kennis rond voorlichtingskunde en andere relevante kennis eigen te maken, dienen de publieksbegeleiders - in dit geval de beheerders van bezoekerscentra en hun vaste medewerkers met een publieksgerichte functie - hiervoor een opleiding te volgen. Deze opleiding moet als onderwijsniveau respectievelijk een vorm van Hoger Beroepsonderwijs en één van Middelbaar Beroepsonderwijs zijn.

In Nederland blijkt een opleiding, specifiek gericht op publieksbegeleiding, op beide niveaus niet te bestaan.

Zowel de beheerders als de vaste medewerkers bemerken in het vervullen van hun functie een aantal kennishiaten. Het geldt hier vooral kennis van de voorwaarden tot publieksbegeleiding: didactiek, voorlichtingskunde, communicatie, sociologie en psychologie.

Daarnaast betreffen de manco's inhoudelijke zaken, zoals biologische kennis, kennis van natuur, milieu en landschap, kennis van overdrachts-

technieken, ontwerpen van schriftelijk voorlichtingsmateriaal en onderwijsmateriaal. Tevens is er gebrek aan technische kennis voelbaar met betrekking tot het opbouwen en inrichten van een tentoonstelling.

De publieksbegeleiders hebben getracht om de leemtes op te vullen met bijscholingscursussen. Die voorzien echter niet in kennis van de gemiste aspecten van publieksbegeleiding. Dit is de reden voor het feit dat zij voorstanders zijn van het gestalte geven aan een bijscholingscursus, gericht op publieksbegeleiding. Zij wensen geen opleiding. Immers, zij vervullen reeds een functie als publieksbegeleiders. Zij kunnen zich geen jaar vrij maken om een dagopleiding te volgen.

De bijscholingscursus dient een korte cursus te zijn van één à twee weken, waarin de gevoelde kennishiaten opgevuld worden. Wat vorm, duur en inhoud van de cursus betreft: deze moet in overleg met de publieksbegeleiders bepaald worden.

Zoals reeds vermeld is, bestaat er in Nederland geen opleiding, die specifiek gericht is op publieksbegeleiding. Gezien de huidige economische omstandigheden lijkt het ook niet raadzaam er een op te richten. Wel zijn er opleidingen, die, met enige aanpassing, hierin zouden kunnen voorzien. Genoemde aanpassingen bestaan uit het uitbreiden van het onderwijsleerplan met een aantal relevante vakken en het uitbouwen van de afstudeervarianten met 'Publieksbegeleiding'.

Als vervolg hierop dienen bijscholingscursussen opgezet te worden, die bijdragen aan de verhoging van de vakbekwaamheid van de publieksbegeleiders. Tevens kunnen deze cursussen voorzien in het 'opfrissen' van de bestaande kennis.

NAWOORD

De combinatie van het vervullen van een stage op het Ministerie van Landbouw en Visserij en het tot stand brengen van deze scriptie, is door mij als een zeer waardevolle aanvulling ervaren op de overige studie-onderdelen van mijn opleiding aan het N.W.I.T.

Het inzicht in aspecten van (openlucht)recreatie, verworven tijdens deze stageperiode, heeft bijgedragen aan een verruiming van mijn toeristisch sociologisch georiënteerde achtergrond.

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

- Aldridge, Don
1975 Principles of Countryside Interpretation and Interpretive Planning. Guide to Countryside Interpretation Part One. Edinburgh: Her Majesty's Stationery Office.
- Bakkenist, Spits en Co.
1982 Functiewaardering, richtlijnen functiebeschrijving. Richtlijnen ten behoeve van het schrijven van functies. Den Haag: Sociaal Economische Raad.
- Bakker, A.J.J. en F.R. Oomkes
1980 'Groepswerk in de voorlichting; werken met de cliënt. In: Voorlichting. Theorieën, werkwijzen en terreinen. Alphen aan de Rijn: Samsom.
- Ban, A.W. van den
1982 Inleiding tot de voorlichtingskunde. 6e dr. Meppel: Boom. 1e dr. 1974
- Bezouw, Inez van
1983 Recreatiewerk: hoe bestaat het ? Een kwalitatieve inventarisatie van het recreatiewerk in het kader van de openluchtrecreatie in Nederland. Breda: Interne uitgave N.W.I.T. Eindexamenscriptie.
- Binks, Gillian
1978 Guided Walks. Cheltenham: Countryside Commission. Advisory Series No. 4.
- Dale, Van
1976 Groot Woordenboek der Nederlandse Taal. Den Haag: Martinus Nijhof.
- Dunlap, Riley E. en Robert Bruce Heffernan
1975 'Outdoor Recreation and Environmental Concern'. In: Rural Sociology, 1975, 40e jg., p. 18 - 30.
- Faich, Ronald G. en Richard P. Gale
1971 'The Environmental Movement. From Recreation to Politics'. In: Pacific Sociological Review, vol. 14, no. 3, p. 270 - 289.
- Geister, Charles C. e.a.
1977 'Outdoor Recreation and Environmental Concern: A Restudy'. In: Rural Sociology, 42e jg., p. 241 - 249.
- Gent, B. van
1973 Andragologie en voorlichting. Algemeen andragologie en voorlichtingswerk als vorm van andragogische arbeid. Meppel: Boom.
- Henchman, Mr. W.
1981 Site Interpretation on Nature Reserves. Straatsburg: Council of Europe. Documentation Series No. 7.
- Hintzen, Joop
1982 Collegedictaat Methoden en Technieken van Onderzoek. Breda: tweede jaar N.W.I.T.
- Huge, Menno en Moon Reuser
1982 De beheerder op weg naar de bezoeker. Informatieverschaffing aan bezoekers van bos- en natuurgebieden. Velp: Interne uitgave H.B.C.S. Eindexamenscriptie.
- Klein Geltink, P.A.
1983 Geografie nauwer betrokken bij bezoekerscentra. Een uitwerking van een geografisch onderwerp voor bezoekerscentrum de Aanschouw. Ughelen: Interne uitgave S.O.L., vakgroep Geografie. Tweedegraads-scriptie.
- Lewis, William J.
1981 Interpreting for park visitors. Philadelphia: Eastern Acorn Press.

- Linden, J.W. van der
1983 Bezoekerscentra en Voorlichting. Den Haag: Interne uitgave Ministerie van Landbouw en Visserij, Hoofddirectie Natuurbehoud en Openlucht recreatie.
- Linden, J.W. van der
1982 Het functioneren van bezoekerscentra. Een vooronderzoek. Den Haag: Interne uitgave Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk.
- Loogman, Kees
1981 Het bezoekerscentrum, in dienst van het onderwijs ? Amsterdam: Interne uitgave Instituut voor Lerarenopleiding Vrije Leergangen/Vrije Universiteit, sectie Biologie. Derdegraadskeuzeprogramma Biologie.
- Maas Geesteranus, Chr.
1973 Het gebruik van enkele milieugerichte bezoekerscentra in Nederland. Wageningen: Landbouw Hogeschool, vakgroep Voorlichtingskunde.
- Martens, A.
1983 Nieuwe Gids voor School en Beroep. Haarlem: De Toorts. 20e editie, 1983 - 1984.
- Meuwese, Titi
1983 'Natuurbeheerswerk leren begeleiden'. In: Mens en Natuur, 34e jg., nr. 5, p. 151 - 152.
- Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk
1981a Bezoekerscentra. Een beleidsvisie inzake bezoekerscentra in Nederland. Den Haag: Staatsuitgeverij.
- Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk
1982 Een zaak van leven ~~en~~ dood. Het beleid van het Ministerie van C.R.M. ten aanzien van de natuurhistorische musea. Rijswijk: Interne uitgave Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk.
- Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk
1980 Hoe musea hun publiek begeleiden. Den Haag: Staatsuitgeverij.
- Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk
1981b Nederland natuurlijk. Samenvatting Structuurschema Natuur- en Landschapsbehoud. Den Haag: Staatsuitgeverij.
- Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk
1981c Ruimte voor recreatie. Samenvatting van het structuurschema openlucht recreatie en van de partiële herziening structuurschema vaarwegen. Den Haag: Staatsuitgeverij.
- Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk
1977a Structuurvisie Natuur- en Landschapsbehoud. Den Haag: Staatsuitgeverij.
- Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk
1977b Structuurvisie Openlucht recreatie. Den Haag: Staatsuitgeverij.
- Ministerie van Landbouw en Visserij
1983 Voorlichting aan recreanten. Een terreinverkenning van het beleid met betrekking tot de voorlichting aan recreanten in de open lucht. Den Haag: Interne nota Hoofddirectie Natuurbehoud en Openlucht recreatie.
- Ministerie van Landbouw en Visserij
1984 Voorlichting en educatie inzake Nationale Parken. Den Haag: Interne uitgave Ministerie van Landbouw en Visserij.
- National Park Service
1965 Interpretive Planning Handbook. A Preliminary Draft.

- Nederlandse Museumvereniging
1978 Edukatief werk in natuurhistorische musea en bezoekerscentra.
Utrecht: Nederlandse Museumvereniging, sectie Natuurhistorische musea.
- Onzenoort, drs. A.A.H.C. van
1978 'Voorlichting op het gebied van de Openluchtrecreatie - 1'. In: Recreatievoorzieningen, 1978, nr. 1, p. 26 - 30.
- Pennyfather, Keith
1975 Guide to Countryside Interpretation. Part Two: Interpretive Media and Facilities. Edinburgh: Her Majesty's Stationery Office.
- Pinhey, Thomas en Michael D. Grimes
1979 'Outdoor Recreation and Environmental Concern: A Reexamination of the Dunlap - Heffernan Thesis'. In: Leisure Sciences, vol. 2, no. 1, p. 1 - 11.
- Raaij, W.F. van
1979 'Consumptie en milieubesef'. In: Sociale aspecten van het milieu-vraagstuk. Assen: Van Gorcum.
- Roeleveld, Lies en Jeanet Stapelbroek
1983 Een voorlichtingsplan voor het Nationaal Landschap Veluwe. Wageningen: Landbouw Hogeschool, vakgroep Voorlichtingskunde.
- Schuitmaker, ing. Ingeborg
1979 'Bezoekerscentrum, spiegel der omgeving'. In: Recreatievoorzieningen, 1979, nr. 2, p. 63 - 66.
- Segers, J.H.G.
1977 Sociologische onderzoeksmethoden. Inleiding tot de structuur van het onderzoeksproces en tot de methoden van dataverzameling.
2e dr. Assen: Van Gorcum.
- Sieders, René
1981 Milieu - interpretatie. Een visie op milieu - interpretatie en een voorbeeld van een interpretatieplan. Wageningen: Landbouw Hogeschool, vakgroep Boshuishoudkunde. Zesmaands doctoraalonderzoek.
- Staatsbosbeheer
1975 Definities en Begrippen in de Openluchtrecreatie. Utrecht: Interne uitgave Staatsbosbeheer, afd. Recreatie.
- Swanborn, P.G.
1981 Methoden van sociaal-wetenschappelijk onderzoek. Inleiding in ontwerpstrategieën. Meppel: Boom.
- Weernekens, Ir. G.C.
1981 'Voorlichting aan recreanten vergroot kennis en belevingswaarde'. In: Trefpunt, mei 1981, p. 50 - 52.
- Woerkum, C.M.J. van
1982 Voorlichtingskunde en massacommunicatie. Het werkplan van de massamediale voorlichting. Wageningen: Landbouw Hogeschool, vakgroep Voorlichtingskunde.
- Wolf, ir. M. de
1981 'Bezoekerscentra en milieu-interpretatie'. In: Recreatievoorzieningen, 1981, nr. 6, p. 282 - 285.
- Zanden, Trudy van der
1981 'Recreatief medegebruik en informatie'. In: Recreatief Medegebruik ... of gewoon een eindje om ? Den Haag: Stichting Recreatie.
- Illustraties zijn ontleend aan:
Lewis, William J.
1981 Interpreting for park visitors. Philadelphia: Eastern Acorn Press.

LIJST VAN BIJLAGEN

1. Lijst van gehanteerde begrippen.
2. Brief aan deskundigen op het gebied van publieksbegeleiding.
3. Interviewhandleiding voor de focused interviews met de deskundigen.
4. Adreslijst van de deskundigen.
5. Brief aan beheerders van de geselecteerde bezoekerscentra.
6. Adreslijst van de bij het onderzoek betrokken bezoekerscentra.
7. Geografische ligging van de bij het onderzoek betrokken bezoekerscentra.
8. Vragenlijst voor de halfgestructureerde interviews met de beheerders van de geselecteerde bezoekerscentra.
9. Vragenlijst voor de halfgestructureerde interviews met de vaste medewerkers.
10. Adreslijst van de opleidingen en bijscholingscursussen ten behoeve van publieksbegeleiding.
11. Toelatingseisen, leerplan, afstudeervarianten, onderwijsopzet en contactpersoon van de opleidingen en bijscholingscursussen ten behoeve van publieksbegeleiding.
12. Voor- en nadelen van de middelen van publieksbegeleiding.

BIJLAGE 1

LIJST VAN GEHANTEERDE BEGRIPPEN

bijscholingscursus	scholing om de vakbekwaamheid te verhogen.
bezoekerscentrum	een accommodatie waarin de bezoeker - individueel of in groepsverband - informatie kan krijgen over en waar belangstelling gewekt kan worden voor de natuur, cultuur en recreatieve mogelijkheden van de omgeving.
educatie	het vergroten van inzicht in factoren en processen die de omgeving beïnvloeden, met het doel de houding en vaardigheden te ontwikkelen die nodig zijn om de relaties tussen de mens, cultuur en natuur te begrijpen en te waar-deren.
functie	het geheel van taken die - ten behoeve van de organisatie - door één persoon werkelijk worden verricht.
geleiding	mensen helpen zich te oriënteren hoe naar of door een recreatiegebied te gaan, waarbij bepaalde gebieden extra kunnen worden benadrukt of juist buiten de aandacht worden gehouden door middel van het opzettelijk verstrekken van geselecteerde informatie.
informereren	verschaffen van feitelijke gegevens.
interpretatie	proces, waarin bij bezoekers de interesse in, het begrip voor en het genieten van een gebied of een deel daarvan wordt ontwikkeld, door het beschrijven en verklaren van karakteristieken en de interrelaties.
lesbrief	globale behandeling van een bepaald onderwerp in de vorm van een vouwblad, meestal met illustraties en bestemd voor onderwijs- en studie-doeleinden.
Nationale Landschappen	natuurterreinen, wateren en/ of bossen, cultuurgronden en nederzettingen van tenminste 10.000 hectare grootte, met grote natuurlijke en landschappelijke kwaliteiten en cultuurhistorische waarde, waarvoor gestreefd wordt het typische streekeigen karakter intact te houden.
Nationale Parken	gebieden, waarvoor het beleid met name gericht is op het instandhouden van aanwezige ecologische, landschappelijke en cultuurhistorische waarde.
natuurpad	een gemarkeerde wandelroute waarlangs de aandacht wordt gevestigd op flora, fauna, landschappelijke en geografische merkwaardigheden met het doel de belangstelling te wekken van en informatie te geven aan de geïnteresseerde, maar niet of beperkt deskundige wandelaar.

publieksbegeleiding	het publiek informeren over zijn mogelijkheden om natuur- en recreatiegebieden te bezoeken, er effectief gebruik van te laten maken, inzicht bijbrengen in het belang van natuur- en landschapsbehoud en het publiek weren uit gebieden met een geringe draagkracht.
recreatieschap	behartiging van de belangen van de recreatie en de bescherming van de natuur in het betreffende gebied.
recreatieterrein	voor intensieve vormen van dagrecreatie ingericht terrein van maximaal 10 hectare en gelegen in een gebied met potentiële recreatieve waarden.
voorlichting	een opzettelijke en systematische poging om door middel van het overdragen van kennis en inzicht een ander zodanig te helpen en/ of te vormen, dat deze in staat is zo zelfstandig en bewust mogelijk overeenkomstig zijn eigen belang en welzijn ten aanzien van een concreet geval een beslissing te nemen.

BEZUIDENHOUTSEWEG 73
CORRESPONDENTIEADRES: POSTBUS 20401
2500 EK 'S-GRAVENHAGE
TELEGRAMADRES: LANDVIS
TELEXNUMMER 32040
TELEFOONNUMMER 070-79

(bereikbaar met tram- en buslijnen via station Den Haag Centraal)

Uw kenmerk

Uw brief van

Ons kenmerk

Datum 6 februari 1984

Onderwerp

Bijlage(n)

Geachte mevrouw/ mijnheer,

Als studente aan het N.W.I.T. - Nederlands Wetenschappelijk Instituut voor Toerisme en Recreatie - schrijf ik momenteel als afstudeeropdracht een scriptie over het volgende onderwerp: een verkenning van de mogelijkheden tot het opzetten van een opleiding in verband met publieksbegeleiding in gebieden met natuurlijke, cultuurhistorische en recreatieve waarden.

In het kader van deze scriptie volbreng ik een stage van drie maanden bij de Hoofddirectie van Natuurbehoud en Openluchtrecreatie van het Ministerie van Landbouw en Visserij.

Tijdens deze stageperiode wil ik een voorbereidende literatuurstudie verrichten, alsmede een analyse maken van opleidingen die in meerdere of mindere mate gericht zijn op publieksbegeleiding. Doel is hieruit aanbevelingen te destilleren op grond waarvan een opleiding, her- en/ of bijscholingscursus wordt opgesteld voor personen met een publieksgerichte functie, werkzaam in gebieden met natuurlijke, cultuurhistorische en recreatieve waarden.

Verzoeken bij beantwoording ons kenmerk en datum te vermelden.

Om meer inzicht te verkrijgen in mijn scriptieonderwerp, zou ik het zeer op prijs stellen in februari een gesprek met u te voeren teneinde een antwoord te verkrijgen op ondermeer de volgende deelproblemen:

- Welke soorten publieksbegeleiding kunnen onderscheiden worden in gebieden met natuurlijke, cultuurhistorische en recreatieve waarden?
- Met behulp van welke middelen kan publieksbegeleiding plaatsvinden?
- Over welke kennis en kunde moeten personen met een publieksgerichte functie beschikken om publieksgroepen in een gebied te kunnen begeleiden?

Onder personen versta ik beheerders, vrijwilligers, medewerkers van organisaties en andere betrokkenen.

In de week van 6 tot 10 februari a.s. wil ik telefonisch contact met u opnemen om van u te horen wanneer ik u kan ontmoeten.

Ik hoop op uw medewerking te mogen rekenen.

Met vriendelijke groet,

Rm Goedhart

Renee Goedhart
Ministerie van Landbouw en Visserij
Bezuidenhoutseweg 73
Kamer 3525
2594 AC 'S-GRAVENHAGE
Tel.: 070 - 79 29 85

Huisadres:
Baronielaan 156a
4818 RE BREDA
Tel.: 076 - 14 35 08

BIJLAGE 3

INTERVIEWHANDLEIDING

I. Geven van de in deze scriptie gehanteerde definitie van publieksbegeleiding.

II. Schets van publieksbegeleiding.

1. Kunt u een algemene schets geven van publieksbegeleiding in natuur- en recreatiegebieden?
2. Wat is volgens u de maatschappelijke relevantie van publieksbegeleiding ?
3. Wat is volgens u de beleidsrelevantie van publieksbegeleiding ?

III. Doelstellingen van publieksbegeleiding.

1. Wat verstaat u onder publieksbegeleiding ?
2. Wat wordt volgens u met publieksbegeleiding beoogd ?
3. Op welke doelgroepen richt publieksbegeleiding zich ?

IV. Middelen van publieksbegeleiding.

1. Met behulp van welke middelen kan publieksbegeleiding plaatsvinden ?

V. Methodieken van publieksbegeleiding.

1. Op welke wijze(n) kan (kunnen) de middelen van publieksbegeleiding overgedragen worden ?

VI. Opleidingen ten behoeve van publieksbegeleiding.

1. Welke opleidingen richten zich geheel of gedeeltelijk op het verschijnen publieksbegeleiding ?
2. Van welke onderwijsniveaus zijn deze opleidingen ?
3. Wat is de inhoud van deze opleidingen wat duur, vorm, vakkenpakket e.d. betreft ?
4. Welke beperkingen kennen deze opleidingen ?

VII. Opzetten van een opleiding publieksbegeleiding.

1. Is er volgens u behoefte aan een opleiding publieksbegeleiding ?
2. Welke personen uiteten die behoefte aan een opleiding publieksbegeleiding ?
3. Kunt u aangeven waaruit de nieuw op te richten opleiding zou moeten bestaan wat vorm, duur, vakkenpakket e.d. betreft ?

VIII. Heeft u nog aanvullende opmerkingen ten aanzien van dit gesprek ?

BIJLAGE 4

GESPREKSDATA DESKUNDIGEN OP HET GEBIED VAN PUBLIEKSBEGELEIDING

DATUM	NAAM EN FUNCTIE	WERKZAAM BIJ
14 - 02 - 84	Peter van Mensch, docent Museologie	Reinwardt Academie van den Brandelerkade 24a 2313 GW LEIDEN Tel.: 071 - 133183
14 - 02 - 84	Sjon Klaaijssen, consulent Training en Vorming	I.V.N. Instituut voor Natuurbeschermingseducatie Plantage Middenlaan 41 1018 DC AMSTERDAM Tel.: 020 - 228115
15 - 02 - 84	Douwe Jan Joustra, consulent Natuur- en Milieueducatie Gelderland	Jansbuitensingel 6811 AA ARNHEM Tel.: 085 - 512927
15 - 02 - 84	Liesbeth Evers, hoofdmedewerkster Terreinvoorlichting	Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten Schaep en Burgh 1243 JJ 'S-GRAVELAND Tel.: 035 - 62004
16 - 02 - 84	dhr. A.A.H.C. van Onzenoort, adviseur van de directeur Algemene Beleidsaangelegenheden	Ministerie van Landbouw en Visserij Bezuidenhoutseweg 73 2594 AC DEN HAAG Tel.: 070 - 792969
17 - 02 - 84	dhr. H. Hoogenhout, beleidsmedewerker Natuurhistorische Musea	Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur Postbus 5406 2280 HK RIJSWIJK Tel.: 070 - 949393

DATUM	NAAM EN FUNCTIE	WERKZAAM BIJ
20 - 02 - 84	Sylvester Feldberg, directeur	N.C.R. Nederlands Centrum voor Recreatiewerk Kamp 71 3811 AP AMERSFOORT Tel.: 033 - 726728
21 - 02 - 84	Chris Maas Geesteranus, secretaris	C.N.B.E. Commissie voor Natuurbeschermingseducatie Bezuidenhoutseweg 73 2594 AC DEN HAAG Tel.: 070 - 792997
28 - 02 - 84	George de Vink, stafmedewerker	Stichting Recreatie Postbus 80547 2508 GM DEN HAAG Tel.: 070 - 500100

HOOFDDIRECTIE NATUURBEHOUD EN
OPENLUCHTRECREATIECORRESPONDENTIEADRES:
POSTBUS 20401
2500 EK 'S-GRAVENHAGE
TELEGRAMADRES: LANDVIS
TELEXNUMMER 32040
TELEFOONNUMMER 070-79Bezoekadres: Prins Clauslaan 6, 's-Gravenhage
(bereikbaar met tram- en buslijnen via station Den Haag Centraal)

Uw kenmerk

Uw brief van

Ons kenmerk

Datum 28 februari 1984

Onderwerp

Bijlage(n)

Geachte mevrouw/ mijnheer,

Als studente aan het N.W.I.T. - Nederlands Wetenschappelijk Instituut voor Toerisme en Recreatie - schrijf ik momenteel als afstudeeropdracht een scriptie over het volgende onderwerp: een verkenning van de mogelijkheden tot het opzetten van een opleiding in verband met publieksbegeleiding in gebieden met natuurlijke, cultuurhistorische en recreatieve waarden.

In het kader van deze scriptie volbreng ik een stage van drie maanden bij de Hoofddirectie Natuurbehoud en Openluchtrecreatie van het Ministerie van Landbouw en Visserij.

Tijdens deze periode heb ik reeds een voorbereidende literatuurstudie verricht en wil ik een analyse maken van opleidingen die in meerdere of mindere mate gericht zijn op publieksbegeleiding. Doel is hieruit aanbevelingen te destilleren op grond waarvan een opleiding, her- en/of bijscholingscursus wordt opgesteld voor personen met een publieksgerichte functie, werkzaam in gebieden met natuurlijke, cultuurhistorische en recreatieve waarden.

Om meer inzicht te verkrijgen in mijn scriptieonderwerp, zou ik het zeer op prijs stellen om begin maart een gesprek met u en uw medewerkers, die in meerdere of mindere mate met publieksbegeleiding te maken hebben, te voeren. Dit om een antwoord te verkrijgen op ondermeer de volgende deelproblemen:

- Welke soorten publieksbegeleiding kunnen onderscheiden worden in gebieden met natuurlijke, cultuurhistorische en recreatieve waarden ?
- Met behulp van welke middelen vindt publieksbegeleiding in uw gebied plaats ?
- Over welke kennis en kunde moeten personen met een publieksgerichte functie beschikken om publieksgroepen in een gebied te kunnen begeleiden ?
- Bestaan er opleidingen, her- en/ of bijscholingscursussen, die gericht zijn op publieksbegeleiding ?

Onder medewerkers versta ik vrijwilligers, medewerkers van organisaties en andere betrokkenen, die te maken hebben met het publiek.

Vrijdag 2 maart a.s. wil ik telefonisch contact met u opnemen om van u te horen wanneer ik u en uw medewerkers kan ontmoeten.

Ik hoop op uw medewerking te mogen rekenen.

Met vriendelijke groet,

Rm Goedhart

Renee Goedhart
Ministerie van Landbouw en Visserij
Bezuidenhoutseweg 73
Kamer 3525
2594 AC 'S-GRAVENHAGE
Tel.: 070 - 79 29 85

Huisadres:
Baronielaan 156a
4818 RE BREDA
Tel.: 076 - 14 35 08.

BIJLAGE 6

GESPREKSDATA BEHEERDERS EN VASTE MEDEWERKERS BEZOEKERSCENTRA

DATUM	BEZOEKERSCENTRUM EN CONTACTPERSOON	BEHERENDE ORGANISATIE
12 - 03 - 84	1. Bezoekerscentrum 'Slabroek' t.a.v. dhr. De Gans Erenakkerstraat 5 5406 VN UDEN Tel.: 04124 - 1945	Recreatieschap Maasland Tel.: 04120 - 31910
14 - 03 - 84	2. Bezoekerscentrum 'De Merwelanden' t.a.v. dhr. Don Baanhoekweg 53 3313 LE DORDRECHT Tel.: 01840 - 18047	Recreatieschap De Merwelanden Tel.: 078 - 116142
15 - 03 - 84	3. Bezoekerscentrum 'Noetselerberg' t.a.v. dhr. Leevers Nijverdalsebergweg 5 7441 GP NIJVERDAL Tel.: 05486 - 12711	Staatsbosbeheer Tel.: 030 - 859111
16 - 03 - 84	4. Bezoekerscentrum 'Corversbos' t.a.v. dhr. Stevens Vaartweg 202 1217 SZ HILVERSUM Tel.: 035 - 17886	Natuurmonumenten Tel.: 035 - 62005
19 - 03 - 84	5. Bezoekerscentrum 'Van Vloedlijn tot Binnenduin' t.a.v. dhr. Dhont Correspondentie-adres: Militairenweg 4 2051 EV OVERVEEN Tel.: 023 - 257653	Stichting Nationaal Park "De Kennemerduinen" Tel.: 023 - 257653

DATUM	BEZOEKERSCENTRUM EN CONTACTPERSOON	BEHERENDE ORGANISATIE
19 - 03 - 84	6. Bezoekerscentrum 'Meyendel' t.a.v. dhr. van Emmerik Meyendellseweg 38 2243 GN WASSENAAR Tel.: 01757 - 17276	Haagse Gemeente Tel.: 070 - 471871
20 - 03 - 84	7. Bezoekerscentrum 'De Aanschouw' t.a.v. dhr. Eleveld Houtkampweg 6731 AV OTTERLO Tel.: 08382 - 627	Stichting Nationaal Park "De Hoge Veluwe" Tel.: 05768 - 441
21 - 03 - 84	8. Bezoekerscentrum 'De Weerribben' t.a.v. dhr. Preilipper Hogeweg 26 8376 EM OSSENZIJL Tel.: 05617 - 272	Staatsbosbeheer Tel.: 05617 - 344

BIJLAGE 7

GEOGRAFISCHE LIGGING BEZOCHTE BEZOEKERSCENTRA

De nummers uit deze bijlage corresponderen met de nummers uit bijlage 6.

BIJLAGE 8

VRAGENLIJST VOOR DE BEHEERDERS VAN DE GESELECTEERDE BEZOEKERSCENTRA

Publieksbegeleiding is een belangrijk onderdeel van de terreingebonden voorlichting geworden. Ook buiten het terrein speelt het een rol. In deze vragenlijst wordt uitgegaan van publieksbegeleiding in het terrein.

Het begrip wordt als volgt gedefiniëerd:

'een poging mensen te helpen zich te oriënteren op hun mogelijkheden om een natuur- en recreatiegebied te bezoeken, zonder dat daarbij schade wordt aangebracht aan kwetsbare gebieden en waarbij inzicht wordt bijgebracht in het belang van het bestaan en behoud van natuur- en recreatiegebieden'.

De drie elementen - oriëntatie, behoud van de omgeving en inzicht verwerven - uit deze definitie liggen ten grondslag aan de vragenlijst.

Momenteel zijn veel mensen direct of indirect betrokken bij publieksbegeleiding in natuur- en recreatiegebieden.

Om publieksbegeleiding efficiënt te doen verlopen is het nodig dat de betrokken beheerders en hun medewerkers kunnen beschikken over voldoende bekwaamheid.

Om te bezien of en in hoeverre daarvoor geschikte opleidingen bestaan of zouden moeten worden gecreëerd is een nadere verkenning nodig.

Het interview dat u afgenomen wordt heeft een tweeledig doel:

- kennis te verwerven over het verschijnsel publieksbegeleiding (gedeelte A (Algemeen gedeelte) van de vragenlijst);
- inzicht te krijgen in de behoeften die bestaan rond een opleiding en/of bijscholingscursus en kennis te verkrijgen omtrent bestaande opleidingen, waar publieksbegeleiding als vak of als onderdeel van een vak gedoceerd wordt (Opleidingsgedeelte van de vragenlijst).

Om deze doelen te bereiken ben ik afhankelijk van uw kennis en kunde rond publieksbegeleiding en uw welwillendheid om de vragenlijst zo compleet en correct mogelijk in te vullen.

Voor de goede orde wil ik hierbij opmerken dat uw anonimiteit strikt gewaarborgd blijft bij de verwerking en eventuele publicatie van de gegevens, die uit uw antwoorden voortkomen.

Ik hoop op uw medewerking te kunnen rekenen !

Renee Goedhart.

ALGEMEEN GEDEELTE BEHEERDERS

Vraag	Omschrijving	Antwoord	Naar vraag
1.	Houdt ú zich bezig met publieksbegeleiding, zoals gedefiniëerd op de vorige pagina ?	☐ ja ☐ nee	2 3
2.	Bent u de enige, die zich bezighoudt met publieksbegeleiding in en rond het bezoekerscentrum ?	☐ ja ☐ nee	6 3
3.	Zo niet, houden uw medewerkers zich bezig met publieksbegeleiding in en rond het bezoekerscentrum ?	☐ ja ☐ nee	4 6
4.	Zo ja, welke functie/ status vervullen zij op dit gebied ?		5
5.	Uit welke taken bestaat/ bestaan deze functies ?		6
6.	Uit welke taken bestaat uw functie als beheerder ?		7
7.	Tot welke organisatie hoort het bezoekerscentrum ?	☐ Staatsbosbeheer ☐ Natuurmonumenten ☐ particuliere organisatie, t.w. ☐ lagere overheid, t.w.	8
			

ALGEMEEN GEDEELTE BEHEERDERS

Vraag	Omschrijving	Antwoord	Naar vraag
8.	Welke functie-eisen zijn door deze organisatie aan u gesteld bij uw indienstneming ?		9
9.	Welke is/ zijn de doelstelling(en) van het door u beheerde bezoekers-centrum ?		10
10.	Welke rol speelt publieksbegeleiding bij het realiseren van de genoemde doelstelling(en) ?		11
11.	Welke middelen van publieksbegeleiding hanteert u ? (Meerdere antwoorden zijn mogelijk !)	- o persoonlijke diensten, als gesprekken, kampvuren, demonstraties, rondleidingen; - o audio-visuele middelen, als films, dia's, geluidsinstallaties; - o tentoonstellingen, als in musea, exposities, langs de weg; - o natuurrpaden; - o publicaties; - o bibliotheken; - o anders, t.w. 	12

OPLEIDINGSGEDEELTE BEHEERDERS

Vraag	Omschrijving	Antwoord	Naar vraag
12.	Welke opleiding heeft u specifiek voor deze functie genoten ? (Als u hiervoor geen opleiding heeft genoten, kunt u doorgaan met vraag 16).		13
13.	Werden daarin aspecten van publieksbegeleiding belicht ?	o ja o nee	14 15
14.	Zo ja, welke waren dat ?		15
15.	Wat is naar uw mening het belang van de gevolgde opleiding voor uw huidige werk ?		16
16.	a. Welke andere opleidingen heeft u genoten, waarin aspecten van publieksbegeleiding belicht werden ? b. Welke aspecten waren dat ?		17
17.	Uit een analyse van functie-eisen, die door de organisaties waaronder een aantal bezoekerscentra vallen, opgesteld zijn, komt naar voren dat uw belangrijkste taken zijn: 1. het kunnen opstellen van een voorlichtingsplan ten behoeve van het bezoekerscentrum en het omringende gebied; 2. het voeren van gesprekken met bezoekers; 3. het omgaan met en rondleiden van groepen; 4. het kunnen vervaardigen van een audio-visuele presentatie. Vindt u dat de door u gevolgde opleiding u voldoende voorbereiding heeft gegeven op respectievelijk de taken 1 tot en met 4 ?		18

OPLEIDINGSGEDEELTE BEHEERDERS

Vraag	Omschrijving	Antwoord	Naar vraag
	Vervolg vraag 17:		18
18.	Wat heeft u gemist in de door u gevolgde opleiding als u kijkt naar de taken die u zou moeten kunnen vervullen, als onder vraag 17 genoemd ?		19
19.	Heeft u voor uw huidige werk een cursus gevolgd om uw vakbekwaamheid te vergroten?	☐ ja ☐ nee	20 21
20.	Zo ja, welke was dat ?		21
21.	Is er volgens u behoefte aan een opleiding en/ of bijscholingscursus, gericht op publieksbegeleiding ?	☐ ja ☐ nee ☐ geen mening	22 25 25
22.	Zo ja, gaat uw voorkeur uit naar een opleiding of een bijscholingscursus ? Motiveer uw antwoord!		23

OPLEIDINGSGEDEELTE BEHEERDERS

Vraag	Omschrijving	Antwoord	Naar vraag
23.	Welke onderdelen zou de opleiding en/ of bijscholingscursus moeten bevatten om efficiënte publieksbegeleiding te kunnen geven ?		24
24.	Welke vorm zou de opleiding en/ of bijscholingscursus moeten hebben ?		25
25.	Wat verstaat u onder publieksbegeleiding ?		26
26.	Hebt u nog opmerkingen, aanvullingen, suggesties omtrent dit onderwerp ?		
	HARTELIJK DANK VOOR UW MEDEWERKING ! Renee Goedhart. Datum : Plaats: Tijd :		

VRAGENLIJST VOOR DE VASTE MEDEWERKERS VAN DE GESELECTEERDE BEZOEKERSCENTRA

Publieksbegeleiding is een belangrijk onderdeel van de terreingebonden voorlichting geworden. Ook buiten het terrein speelt het een rol. In deze vragenlijst wordt uitgegaan van publieksbegeleiding in het terrein.

Het begrip wordt als volgt gedefiniëerd:

'een poging mensen te helpen zich te oriënteren op hun mogelijkheden om een natuur- en recreatiegebied te bezoeken, zonder dat daarbij schade wordt aangebracht aan kwetsbare gebieden en waarbij inzicht wordt bijgebracht in het belang van het bestaan en behoud van natuur- en recreatiegebieden'.

De drie elementen - oriëntatie, behoud van de omgeving en inzicht verwerven - uit deze definitie liggen ten grondslag aan de vragenlijst.

Momenteel zijn veel mensen direct of indirect betrokken bij publieksbegeleiding in natuur- en recreatiegebieden.

Om publieksbegeleiding efficiënt te doen verlopen is het nodig dat de betrokken beheerders en hun medewerkers kunnen beschikken over voldoende bekwaamheid.

Om te bezien of en in hoeverre daarvoor geschikte opleidingen bestaan of zouden moeten worden gecreëerd, is een nadere verkenning hiervan nodig.

Het interview dat u afgenomen wordt, heeft een tweeledig doel:

- kennis te verwerven over het verschijnsel publieksbegeleiding (Algemeen gedeelte van de vragenlijst);
- inzicht te krijgen in de behoeften die bestaan rond een opleiding en/of bijscholingscursus en kennis te verkrijgen omtrent bestaande opleidingen, waar publieksbegeleiding als vak of als onderdeel van een vak gedoceerd wordt (Opleidingsgedeelte van de vragenlijst).

Om deze doelen te bereiken ben ik afhankelijk van uw kennis en kunde rond publieksbegeleiding en uw welwillendheid om de vragenlijst zo compleet en correct mogelijk in te vullen.

Voor de goede orde wil ik hierbij opmerken dat uw anonimiteit strikt gewaarborgd blijft bij de verwerking en eventuele publicatie van de gegevens, die uit uw antwoorden voortkomen.

Ik hoop op uw medewerking te kunnen rekenen !

Renee Goedhart.

ALGEMEEN GEDEELTE MEDEWERKERS

Vraag	Omschrijving	Antwoord	Naar vraag
1.	Houdt ú zich bezig met publieksbegeleiding, zoals gedefiniëerd op de vorige pagina ?	o ja o nee	2 3
2.	Bent u de enige, die zich bezighoudt met publieksbegeleiding in en rond het bezoekerscentrum ?	o ja o nee	4 3
3.	Zo niet, houden uw collega's zich bezig met publieksbegeleiding in en rond het bezoekerscentrum ?	o ja o nee	4 5
4.	Zo ja, welke functie/ status vervullen zij op dit gebied ?		5
5.	Welke middelen van publieksbegeleiding hanteert u ? (Meerdere antwoorden zijn mogelijk !)	o persoonlijke diensten, als gesprekken, kampvuren, demonstraties, rondleidingen; o audio-visuele middelen, als films, dia's, geluidsinstallaties; o tentoonstellingen, als in musea, exposities langs de weg; o natuurspaden; o publicaties; o bibliotheken; o anders, t.w.	6

OPLEIDINGSGEDEELTE MEDEWERKERS

Vraag	Omschrijving	Antwoorden	Naar vraag
6.	Welke opleiding heeft u specifiek voor uw functie in en rond het bezoekerscentrum genoten ? (Als u hiervoor geen opleiding heeft genoten, kunt u doorgaan met vraag 10).		7
7.	Werden daarin aspecten van publieksbegeleiding belicht ?	☐ ja ☐ nee	8 9
8.	Zo ja, welke waren dat ?		9
9.	Wat is naar uw mening het belang van de gevolgde opleiding voor uw huidige werk ?		10
10.	a. Welke andere opleidingen heeft u genoten, waarin aspecten van publieksbegeleiding belicht werden ? b. Welke aspecten waren dat exact ? a. b.		11
11.	Wat heeft u gemist in de door u gevolgde opleiding, die u onder vraag 6 genoemd heeft ?		12
12.	Heeft u voor uw huidige werk een cursus gevolgd om uw vakbekwaamheid te vergroten (een bijscholingscursus) ?	☐ ja ☐ nee 	13 14

OPLEIDINGSGEDEELTE MEDEWERKERS

Vraag	Omschrijving	Antwoord	Naar vraag
13.	Zo ja, welke was dat ?		14
14.	Is er volgens u behoefte aan een opleiding en/ of bijscholingscursus, gericht op publieksbegeleiding ?	☐ ja ☐ nee ☐ geen mening	15 18 18
15.	Zo ja, gaat uw voorkeur uit naar een opleiding of een bijscholingscursus ? Motiveer uw antwoord !		16
16.	Welke onderdelen zou de opleiding en/ of bijscholingscursus moeten bevatten om efficiënte publieksbegeleiding te kunnen geven ?		17
17.	Welke vorm zou de opleiding en/ of bijscholingscursus moeten hebben ?		18
18.	Wat verstaat u onder publieksbegeleiding ?		19
			

OPLEIDINGSGEDEELTE MEDEWERKERS

Vraag	Omschrijving	Antwoord	Naar vraag
19.	Hebt u nog opmerkingen, aanvullingen, suggesties omtrent dit onderwerp ?		
	HARTELIJK DANK VOOR UW MEDEWERKING ! Renee Goedhart. Datum : Plaats : Tijd :		

BIJLAGE 10

OPLEIDINGEN EN BIJSCHOLINGSCURSUSSEN TEN BEHOEVE VAN PUBLIEKSBEGELEIDING, ADRESLIJST

MIDDELBAAR BEROEPSONDERWIJS

Middelbare Tuinbouwschool 'Gerard Adriaan van Swieten'
Vervolgcurcus Groenvoorziening, Landschapsverzorging en Recreatie (G.L.R.)
Majoer van Swietenlaan 15
8382 CE FREDERIKSOORD
Tel.: 05212 - 1237

Rijks Middelbare Tuinbouwschool
Vervolgcurcus Groenvoorziening, Landschapsverzorging en Recreatie (G.L.R.)
Zwanenvechtplantsoen 15
3554 TR UTRECHT
Tel.: 030 - 441400

HOGER BEROEPSONDERWIJS

Christelijke Pedagogische Academie
Hazenboslaan 101
2343 SZ OEGSTGEEST
Tel: 071 - 171321

Hogere Bosbouw en Cultuurtechnische School (H.B.C.S.)
Huize 'Larenstein'
Laarweg 6
6882 AA VELP
Tel: 085 - 629193

Hoger Economisch en Administratief Onderwijs (H.E.A.O.),
Afdeling Communicatie
Postbus 347
5600 AH EINDHOVEN
Tel: 040 - 423065

Nederlands Wetenschappelijk Instituut voor Toerisme en Recreatie (N.W.I.T.)
Sibeliuslaan 13
4837 CA BREDA
Tel: 076 - 652650

Hogere Beroepsopleiding Museummedewerkers 'Reinwardt Academie'
van den Brandelerkade 24a
2313 GW LEIDEN
Tel: 071 - 133183

Rijksacademie 'Nieuw Rollecate'
Tesschenmacherstraat 9
7415 CR DEVENTER
Tel: 05700 - 23520

School voor Hoger Economisch en Administratief Onderwijs (H.E.A.O.),
Afdeling Communicatie
Dr. Max Euwestraat 4
3554 EZ UTRECHT
Tel: 030 - 440095

CURSUSSEN VAN VARIEREND NIVEAU

Instituut voor Natuurbeschermingseducatie (I.V.N.)
Plantage Middenlaan 41
1018 DC AMSTERDAM
Tel: 020 - 228115

Instituut voor Toegepaste Voorlichtingskunde (I.T.V.)
Postbus 209
7600 VB WAGENINGEN
Tel.: 08370 - 83808

Nederlands Genootschap tot Opleiding van Leraren voor het Beroepsonderwijs
(N.G.O.L.B.)
Postbus 355
6710 BJ EDE
Tel: 08380 - 33117

Praktijkschool voor Bosbouw en Cultuurtechniek (P.B.C.)
Koningsweg 35e
6816 TG ARNHEM
Tel.: 085 - 455628

Staatsbosbeheer
Postbus 20020
3502 LA UTRECHT
Tel: 030 - 859111

Volkshogeschool 'Overcinge'
Postbus 52
7970 AB HAVELTE
Tel: 05214 - 1541

BIJLAGE 11

TOELATINGSEISEN, LEERPLAN, AFSTUDEERVARIANTEN, ONDERWIJSOPZET EN CONTACT-PERSOON VAN DE OPLEIDINGEN EN BIJSCHOLINGSCURSUSSEN TEN BEHOEVE VAN PUBLIEKSBEGELEIDING

MIDDELBAAR BEROEPSONDERWIJS

* Middelbare Tuinbouwschool 'Gerard Adriaan van Swieten', G.L.R.-cursus

Toelatingseisen	Diploma Middelbare Tuinbouwschool: richting aanleg en onderhoud; gelijkwaardige vooropleiding.	
Leerplan	Nederlands; Ecologie; Bodemkunde; Landschapskunde; Planologie; Cultuurtechniek; Milieuhygiëne; Milieurecht; Sociologie;	Interpretatie van statistische gegevens; Natuur- en Landschapsbeheer; Staatsinrichting; Kennis van organisaties; Kaartlezen; Recreatieve Accommodatievormen; Recreatiegeleiding; Sociale Psychologie.
Contactpersoon	Ir. H. Wijnants	

* Rijks Middelbare Tuinbouwschool, G.L.R.-cursus

Toelatingseisen	Diploma Middelbare Tuinbouwschool: richting aanleg en onderhoud; Diploma Middelbare Bosbouw en Cultuurtechnische School; 1 jaar Hogere Bosbouw en Cultuurtechnische School	
Leerplan	Bodemkunde; Cultuurtechniek; Ecologie; Vegetatiekunde en Natuurbeheer; Planologie; Milieuhygiëne; Recreatieve voorzieningen; Landschapsbouw; Inrichting en beheer groenvoorzieningen.	Milieurecht; Organisatieleer; Sociologie; Economische aspecten van de Recreatie; Nederlands; Statistiek; Cartografie; E.H.B.O. en lichamelijke opvoeding;
Contactpersoon	Ir. C.O. van de Veen	

HOGER BEROEPSONDERWIJS

* Christelijke Pedagogische Academie

Toelatingseisen	Diploma H.A.V.O.; Diploma Voorbereidend Hoger Beroepsonderwijs; Diploma M.T.S.; Diploma M.E.A.O.; Akte van bekwaamheid als kleuterleidster.	
Leerplan	1. Opvoedkunde - pedagogiek en jeugdpsychologie; 2. Algemene didactiek en inleiding in de didactiek van de vakken van het basis-onderwijs; 3. Nederlands; Geschiedenis; Aardrijkskunde; Natuurkunde; Biologie; Rekenen;	Schrijven; Verkeersonderwijs; Muziek; Tekenen; Handvaardigheid; Lichamelijke opvoeding.
Contactpersoon	dhr. Schouten	

* Hogere Bosbouw en Cultuurtechnische School

Toelatingseisen	Diploma H.A.V.O. met Natuur- en Scheikunde; Diploma V.W.O. met Natuur- en Scheikunde; bij uitzondering kandidaten met een andere vooropleiding.	
Leerplan	Nederlands; Engels Frans; Wiskunde; Natuurkunde; Scheikunde; Sociaal-economische vakken; Bedrijfseconomie; Boekhouden; Wetskennis.	Arbeidskunde; Lichamelijke opvoeding; Landbouwkennis; Bodemkunde; Landschapskunde en Recreatie; Werktuigen en motoren; Landmeten; Technisch tekenen; Bosbouw; Cultuurtechniek;
Onderwijsopzet	1. Propedeuse-studie van 1 jaar: algemeen vormende vakken en exacte vakken; 2. Ingenieurs- studie van 3 jaar: Tijdens de eerste fase van 1½ jaar moet worden gekozen uit twee afdelingen: Bosbouw of Cultuurtechniek, met elk drie differentiaties; tijdens de tweede fase wordt een stage van een half jaar gelopen. Het laatste jaar besteedt de student aan het schrijven van een scriptie en het volgen van een aantal vakken, waarin hij eindexamen doet.	
Contactpersoon	Ir. A. Bierma	

* Hoger Economisch en Administratief Onderwijs en School voor Hoger en Economisch Administratief Onderwijs, afdeling Communicatie

Toelatingseisen	Diploma V.W.O. met bij voorkeur een economisch vak; Diploma H.A.V.O. met Engels en tenminste één economisch vak; M.E.A.O. en M.D.S./ M.M.O. met tenminste één economisch vak.	
Leerplan	Communicatie; Project/ Practicum; Nederlands; Persoonlijk communicatieve training; Bedrijfsorganisatie; Sociologie/ Psychologie; Recht; Lichamelijke opvoeding.	Commerciële Economie; Algemene Economie; Bedrijfseconomie; Statistiek; Informatica; Engels; tweede vreemde taal; twee keuzevakken;
Onderwijsopzet	Eerste jaar: een brede oriëntatie waarin alle vakken ongeveer even zwaar vertegenwoordigd zijn; Tweede jaar: de brede oriëntatie wordt voortgezet, maar er komt een zwaarder accent te liggen op het hoofdvak Coömmunicatie-wetenschap; Derde jaar: de eerste helft wordt besteed aan stages; Tweede helft derde jaar en vierde jaar: volledige specialisatie op de drie kernvakken van de studie: Communicatie-wetenschap, Sociologie/ Psychologie en Nederlands en twee keuzevakken.	
Contactpersoon	Mw. A. Schaap, H.E.A.O. Utrecht, afd. Communicatie	

* Nederlands Wetenschappelijk Instituut voor Toerisme en Recreatie

Toelatingseisen	Diploma V.W.O.; Diploma H.A.V.O. met minimaal twee vakken uit Wiskunde, Handelswetenschappen en Aardrijkskunde; Diploma M.E.A.O./ M.D.S./ Middelbare Horecaschool; Diploma andere Hogere Beroepsonderwijsinstelling.	
Leerplan	Recreatie en Toerisme; Geografie; Algemene Economie; Bedrijfseconomie; Marketing en Markton- derzoek; Informatica; Statistiek;	Sociologie; Psychologie; Communicatiewetenschap; Nederlands; twee moderne talen; Lichamelijke opvoeding; Animatie; Recht.
Afstudeervarianten	Uitgaand Toerisme en Economie; Inkomend en binnenlands Toerisme en Economie; Uitgaand Toerisme en Sociologie; Inkomend en binnenlands Toerisme en Sociologie; toeristische Animatie en Sociologie; Recreatie-Animatie en Sociologie; Recreatie en Economie; Recreatie en Sociologie.	
Onderwijsopzet	Eerste twee jaar: theorie; Derde jaar: half jaar theorie en een half jaar voor het samenstellen van een scriptie.	
Contactpersoon	drs. Th. Bodewes	

* Hogere Beroepsopleiding Museummedewerkers 'Reinwardt Academie'

Toelatingseisen	Diploma H.A.V.O. of V.W.O. met bij voorkeur twee moderne talen en het vak geschiedenis in het eind- examenpakket; Diploma M.B.O. (drie- of vierjarig), Diploma H.B.O.	
Leerplan	Museologie; Cultuurgeschiedenis; Kunstgeschiedenis; Cultuurfilosofie; Registratie/ Documentatie; Conservering/ Chemie; Management; Marketing; Public Relations; Didactiek	Introductie Sociale weten- schappen; Audio-visuele media; Driedimensionale vormgeving; Tentoonstellingstechnieken; Tweedimensionale vormgeving; Nederlands; Engels; naar keuze: Frans, Duits;
Afstudeervarianten	- Algemene variant: gericht op beheersfuncties in kleine musea; - Collectiebeheer: registratie/ documentatie en conser- vering van objecten; - Museumcommunicatie: educatief werk, tentoonstellings- inrichting, P.R. en audio- visuele media; - Cultureel bedrijfsbeheer: management en marketing, culturele organisaties.	
Onderwijsopzet	Het onderwijs is georganiseerd in drie studieperiodes: - eerste periode : 7 blokken van 7 weken = 1½ jaar; - tweede periode: 5 blokken van 7 weken = 1 jaar; - derde periode: 3 blokken van 7 weken = ½ jaar.	
Contactpersoon	drs. P. van Mensch	

* Rijksacademie 'Nieuw Rollecate'

Toelatingseisen	Diploma V.W.O.; Diploma H.A.V.O. met bij voorkeur meerdere vakken uit Biologie, Scheikunde, Economie I en II, Aardrijkskunde en Wiskunde.	
Leerplan	Milieubiologie; Milieuhygiëne; Planologie; Sociologie; Psychologie; Sociale psychologie; Economie; Politicologie;	Voorlichtingskunde; Nederlands; Practicum sociale vaardigheden; (Milieu-)recht; Organisatie en beleid; Studie- en werkveldoriëntatie; Achtergronden milieuproblematiek.
Onderwijsopzet:	- Eerste twee jaar: brede milieukundige basis vanuit verschillende vakgebieden; - Derde jaar: het aanleren van praktische vaardigheden aan de hand van het plannen van een voorlichtingsprogramma; vervolgens is er een achtmaandse stage; - Vierde jaar: eerste periode bestaat uit het volgen van de theorie van twee hoofd- en drie bijvakken; de tweede periode bestaat uit het formuleren en het realiseren van een afstudeeropdracht	

Contactpersoon Mw. mr. E. Molenaar

BIJSCHOLINGSCURSUSSEN VAN VARIEREND NIVEAU

* I.V.N. Natuurgidsencursus

Over deze cursus kan geen algemeen beeld gegeven worden, daar deze qua invulling en uitvoering sterk verschilt per I.V.N. afdeling.

* Instituut voor Toegepaste Voorlichtingskunde

Het I.T.V. biedt een drietal cursussen, te weten:

- Cursussen;
- Trainingen en
- Voorlichting.

Sectie Cursussen

Doel	het leren opzetten van een voorlichtingsprogramma of -activiteit; het leren begrijpen en hanteren van theoretische kennis op het gebied van de voorlichtingskunde.
Duur	circa 5 dagdelen
Bedoeld voor	mensen, die op het gebied van de gezondheidszorg, het milieu en/ of de gezondheidsproblematiek bezig zijn het het verzorgen van voorlichting en hier weinig of geen theoretische kennis van hebben.
Inhoud	Mogelijke onderwerpen zijn: - het formuleren van doelen van een voorlichtingsprogramma of -activiteit; - het bepalen van de doelgroep, de werving van de doelgroep en de problemen die daarbij kunnen spelen; - het plannen van een voorlichtingsprogramma; - het bepalen van een voorlichtingsstrategie;

- het gebruik van voorlichtingsmethoden en het effect daarvan;
- het op elkaar afstemmen van doel, doelgroep, inhoud, methode en middelen;
- het gebruik van voorlichtingsmedia en -middelen;
- het evalueren van voorlichtingsprogramma's.

Sectie Trainingen: Groepsgesprekken

Doel	- inzicht verhogen in factoren die bepalend zijn voor het al dan niet goed verlopen van groepsgesprekken; - inzicht verhogen in het eigen functioneren in groepsgesprekken; - oefenen in het hanteren van deze inzichten.
Duur	6 dagdelen.
Bedoeld voor	mensen, die al ervaring hebben in het werken met of in groepen.
Inhoud	- fasen in het verloop van een groepsgesprek; - stijlen van leiderschap; - taken van de begeleider en van de deelnemers; - interactie tussen de leden van de groep; - verhouding tussen proces, structuur en inhoud van een groepsgesprek; - hanteren van feedback; - de eigen rol in het begeleiden van groepen en als deelnemer in groepen, onder andere aan de hand van het gebeuren in de training; - het oefenen van vaardigheden, zoals doorvragen, samenvatten, afremmen, stimuleren; - fasen in de ontwikkeling van een groep.

Sectie Voorlichting: Schriftelijke Voorlichting

Doel	het leren opstellen van voorlichtingsteksten vanaf het eerste idee tot en met de kant en klare tekst.
Duur	4 dagdelen: één aspect van het schrijfproces wordt behandeld; 11 dagdelen: het hele schrijfproces wordt behandeld.
Bedoeld voor	mensen, voor wie het schrijven van teksten deel uit maakt van het dagelijkse werk.
Inhoud	- een methodische aanpak bij het schrijven (werkplan); - het kader waarbinnen voorlichting plaatsvindt: bepaling van doel, doelgroep, medium en thema's; - het schrijven als creatief proces; - het beoordelen van en verbeteren van teksten; - het voorbereiden van drukwerk.
Contactpersoon	Mw. A.K. Louët Fesser

Voor alle drie de cursussen geldt, dat zelfwerkzaamheid van de deelnemers centraal staat. Nadat een theoretische inleiding is gegeven door de cursusbegeleiders, worden de deelnemers aangezet tot het uitwerken van bepaalde opdrachten. Men tracht de cursusinhoud zoveel mogelijk aan de leerwensen van de cursisten aan te passen. Hiertoe wordt een voorgesprek georganiseerd, waarin de begeleiders een inventarisatie van deze wensen maken. In overleg met de deelnemers wordt de globale programma-inhoud van de cursus vastgesteld.

* Nederlands Genootschap tot Opleiding van Leraren voor het Beroepsonderwijs

Momenteel heeft het N.G.O.L.B. geen cursus voor publieksbegeleiders te bieden. Het is echter mogelijk dat de medewerkers van het N.G.O.L.B. een op maat gesneden cursus ontwerpen op aanvraag, voor een speciale doelgroep. In dit geval zal het voor de beheerders en vaste medewerkers van bezoekerscentra zijn. De duur, de toelatingseisen en het leerplan zijn afhankelijk van de wensen van de opdrachtgever en van de doelgroep, voor wie de cursus bestemd is.

Contactpersoon drs. J.A.W.M. van Unen

* Praktijkschool voor Bosbouw en Cultuurtechniek

Cursus Mens en Milieu I en II

Duur 2 weken

Inhoud - Wat is milieu ?;
 - zoogdieren en wildbeheer;
 - planten, insecten en vogels;
 - omgang met publiek;
 - natuureducatie;
 - recreatiegeleiding.

Daarnaast bestaat de mogelijkheid tot het op verzoek laten organiseren van speciale op de doelgroep afgestemde cursussen. De duur van deze cursussen kan variëren van 2 tot 5 dagen.

* Staatsbosbeheer

Bijscholingscursus voor bos- en reservaatwachters

Doel het verkrijgen van de voor het uitoefenen van de functie noodzakelijke kennis en het bijhouden daarvan.

Inhoud Aan de hand van lesbrieven, die tesamen het Handboek voor bos- en reservaatwachters vormen, worden de volgende onderwerpen aan de orde gesteld:
 - Staatsbosbeheer;
 - Voorlichting;
 - Openluchtrecreatie;
 - Cultuurhistorie;
 - Bos;
 - Natuur;
 - Landschap;
 - Milieu;
 - Flora en fauna;
 - Bodem en klimaat.

Hiernaast wordt gedacht aan het periodiek organiseren van trainingsdagen met een frequentie van een dag per zes maanden. Het doel van deze dagen is het ondersteunen van de lesbrieven, het oefenen van vaardigheden en het uitwisselen van praktijkervaring.

* Volkshogeschool 'Overcinge'

Jaarlijks wordt door een medewerker van de Volkshogeschool een werkweek Natuur- en Milieueducatie voorbereid voor cursisten van de G.L.R.-cursus aan de Middelbare Tuinbouwschool. De invulling hiervan vindt plaats in overleg met de cursisten. Ook voor beheerders van bezoekerscentra en hun vaste medewerkers zou gestalte gegeven kunnen worden aan een voor hen relevante bijscholingscursus. De cursusinhoud wordt afgestemd op de doelgroep.

Contactpersoon Mw. J. de Wilde

BIJLAGE 12

VOOR- EN NADELEN VAN DE MIDDELEN VAN PUBLIEKSBEGELEIDING

Methodieken en middelen	Voordelen	Nadelen
Persoonlijke begeleiding door middel van - gesprekken; - rondleidingen; - demonstraties; - kampvuur (zelden)	- directe terugkoppelingsmogelijkheid tussen zender en ontvanger; - bezoekers zijn hierdoor meer ontvankelijk voor informatie	- goede professionele voorlichters zijn duur en schaars; - soms is persoonlijke begeleiding alleen effectief met kleine groepen; - de voorlichter kan onbekwaam en ongeloofwaardig geacht worden; - hij kan té specifieke en té gedetailleerde informatie verschaffen.
Niet-persoonlijke begeleiding met behulp van audio-visuele middelen	- in het algemeen zullen de condities, waaronder de programma's plaatsvinden vaak gunstig zijn: - ononderbroken aandacht; - verhoging van de effectiviteit door het gebruik van muziek om de informatie te dramatiseren om zo een emotionele respons en persoonlijke identificatie op te wekken;	- het gebruik van audio-visuele middelen is relatief duur; - zonder persoonlijke inductie kunne de programma's mechanisch en onpersoonlijk lijken; - onmiddellijke terugkoppeling is niet mogelijk, men moet wachten op de herhaling van het programma of op de uitleg van een deskundige; - laatkomers en luidruchtige figuren kunnen een zeer storende factor vormen voor anderen; - het vaste tempo is niet voor iedereen geschikt;
- films	- goed te gebruiken voor de uitbeelding van een (al dan niet moraliserend) verhaal; - makkelijk verplaatsbaar en dus ook mee te nemen naar andere locaties;	- het laten maken van een professionele film is kostbaar; - het tempo kan te hoog liggen om feitelijke gegevens op te slaan; - gebreken in de apparatuur kunnen erg verstorend werken;
- dia's, diaklankbeelden	- bieden de mogelijkheid complexe zaken in begrijpelijke stukjes weer te geven; - relatief goedkoop;	- storingen zijn niet erg bevorderlijk voor de opname van de boodschap;
- geluidsinstallaties	- door oortelefoons kunnen storende invloeden vanuit de omgeving geëlimineerd worden; - gedurende de loop van de informatie kan rondgekeken worden; - bieden de mogelijkheid de 'couleur locale' en natuurlijke geluiden te laten waarnemen;	- er kunnen mechanische en elektrische defecten optreden, vooral omdat ze buiten opgesteld staan; - het negeren van een geluidsinstallatie is niet mogelijk; - men vindt een boodschap al gauw te lang;

Methodieken en middelen	Voordelen	Nadelen
- persberichten	- iedereen kan er kennis van nemen; - ze kunnen zeer recente informatie verschaffen;	- niet iedereen leest de berichten;
- informatiepanelen	- bieden de mogelijkheid tot het verstrekken van informatie ter plekke; - kunnen specifieke informatie geven;	- men neemt vaak niet de moeite de teksten te lezen; - er is sprake van eenrichtingsverkeer, geen terugkoppelingsmogelijkheid;
- naslagwerken	- mogelijkheid tot het doornemen van gerichte vakliteratuur; - men kan dingen nazoe-ken, die men in het gebied tegengekomen is.	- de gebruikersdrempel is erg hoog.

Methodieken en middelen	Voordelen	Nadelen
Begeleiden door middel van het tonen van de tastbare werkelijkheid - tentoonstellingen, . binnen	- men kan er zo kort of lang gebruik van maken als men wenst; - het fungeert als wat vroeger een 'slecht weer' voorziening genoemd werd; - men kan actief bezig zijn met de zogenaamde participatiemedia; - er kan een gedeelte ingericht worden met levende organismen, wat vooral op kinderen een enorme aantrekkingskracht heeft (de ouders komen dan ook vaak kijken);	- bij lang staan, of het lezen van grote gedeelten complexe tekst, neemt de interesse van de bezoeker snel af; - het bekijken van statische, levenloze voorwerpen kan saai zijn;
. buiten	- het gebruik kan individueel plaatsvinden; - het kan een aanzet vormen tot het gebruik maken van de nabij gelegen natuurpaden; - het is te allen tijde beschikbaar;	- niet iedereen is bereid zijn auto te verlaten; - bij slecht weer zal de bezoekersfrequentie erg laag zijn;
- natuurpaden	- relatief goedkoop in bouw, onderhoud en verandering; - men kan er zolang gebruik van maken als men dat wil; - het is bijzonder geschikt voor hen, die van individuele activiteiten houden; - ouders kunnen aan de hand van de bordjes uitleg geven aan hun kinderen;	- eenzijdige communicatie; - geen terugkoppelingsmogelijkheid;
Niet-persoonlijke begeleiding met behulp van schriftelijk voorlichtingsmateriaal - publicaties: . folders; . brochures; . routebeschrijvingen	- bieden de mogelijkheid vooraf zelf specifieke informatie in te winnen; - kunnen meegenomen worden en achteraf nogmaals bekeken; - ze hebben een souvenirwaarde; - ze kunnen uitgegeven en verstrekt worden in verschillende talen;	- bij een gevraagde onkostenvergoeding blijft de distributie beperkt tot degenen, die bereid zijn ervoor te betalen; - ze worden weinig gelezen; - slechts zelden wordt vooraf informatie ingewonnen;

